

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ

Студента 2 курсу, 2м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»

Ковтуненка Артема
Олеговича

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Кукурудз Оксана
Михайлівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Макогон Валентина
Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2019

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ.....	6
1.1. Поняття бюджетного регулювання та його характеристика.....	6
1.2. Зарубіжний досвід бюджетного регулювання розвитку науки та можливості його використання в Україні.....	10
Висновок до розділу 1.....	17
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ В УКРАЇНІ.....	19
2.1. Аналіз видатків державного бюджету на розвиток науки за 2013-2018 рр.....	19
2.2. Оцінка факторів бюджетного регулювання розвитку науки.....	29
Висновок до розділу 2.....	36
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ В УКРАЇНІ.....	37
3.1 Особливості бюджетного регулювання наукової сфери	37
3.2 Визначення преспектив удосконалення бюджетного регулювання наукової сфери.....	42
Висновок до розділу 3.....	48
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження визначається тим, що наука та наукова діяльність відіграють важливу роль для розвитку суспільства в цілому та економіки окремої країни зокрема. Однак, виходячи з сучасних реалій розвитку наукової діяльності в Україні, можна констатувати про її численні проблеми. Реалії сьогодення свідчать про наявність прогалин, що утворилися в науковій сфері. В Україні можна спостерігати ситуацію зниження рівня бюджетного регулювання розвитку наукової діяльності, постійно зменшуються обсяги державного фінансування. Така ситуація є великою проблемою становлення країни на інноваційний шлях розвитку, оскільки належний рівень бюджетного регулювання розвитку науки є одним із найважливіших аспектів розвитку інноваційної діяльності. Головною причиною відтоку наукових кадрів можна назвати проблеми бюджетного регулювання розвитку науки. З огляду на вищесказане досліджувана тема є напрочуд актуальною.

Рівень дослідженості теми. Питання бюджетного регулювання розвитку науки та напрямків його удосконалення є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних науковців таких як Гетманець О. П., Гребеник К. В., Дем'яненко М., Затонацька Т., Каштелян А.П., Олієвська М. Г., Радіонов Ю. Д., Сидор І., Соколовська А. М., Старостенко Г. Г. тощо. Однак окремі питання бюджетного регулювання розвитку науки в Україні досліджені ще недостатньо, що вимагає подальших наукових пошуків у даному напрямку. Проблема подальшого економічного розвитку України і реального її входу до групи економічно розвинених країн безпосередньо пов'язана з розвитком науки. Саме культура, наука і освіта забезпечують стабільний сталий розвиток держави на основі розвитку інтелектуального потенціалу народу при збереженні традицій і збагаченні їх досягненнями світової науки, у протилежність подальшому розвитку на основі імпорту субнауки.

Мета та завдання роботи. Метою дослідження є розкриття теоретико-практичних засад формування механізму формування видатків на науку.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити зміст поняття бюджетного регулювання та його характеристик;
- навести особливості бюджетного регулювання наукової сфери;
- провести аналіз видатків державного бюджету на розвиток науки за 2014-2018 рр.;
- здійснити оцінку факторів бюджетного регулювання розвитку науки;
- охарактеризувати зарубіжний досвід бюджетного регулювання розвитку науки та можливості його використання в Україні;
- здійснити визначення перспектив удосконалення бюджетного регулювання розвитку науки.

Об'єктом дослідження виступає фінансові ресурси, що спрямовуються на фінансування розвитку науки.

Предметом дослідження є особливості бюджетного регулювання розвитку науки в Україні.

Методи дослідження. Дослідження виконувалося з використанням ряду загальнонаукових та специфічних методів. Загальнонаукові методи (порівняння, синтез, індукції та дедукція) були використані при теоретичному аналізі основних положень щодо поняття, структури та особливостей формування системи бюджетного регулювання розвитку науки. Спеціальні методи наукового дослідження (історико-логічний, статистичного аналізу, системний, тощо) були використані при дослідженні основних показників бюджетного регулювання розвитку науки в Україні, обґрунтуванні пропозиції по її удосконаленню.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові документи (Бюджетний кодекс, Податковий кодекс, Закон України «Про науку та науково-технічну діяльність», тощо). Також, у процесі дослідження використано ряд

праць відомих українських та зарубіжних науковців, які займалися досліджуваною проблематикою.

Апробація результатів дослідження. За матеріалами теоретичного дослідження особливостей формування системи бюджетного регулювання розвитку науки в Україні було підготовлено та опубліковано наукову статтю на тему «Особливості бюджетного регулювання розвитку науки в Україні».

Практичне та теоретичне значення проведеного дослідження полягає у можливості використання його результатів у подальших розробках наукових проблем з окресленої проблематики, а також обґрунтування перспектив подальшого розвитку бюджетного регулювання розвитку науки.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота структурно складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел з 58 найменувань та додатків. Обсяг роботи становить 50 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ

1.1. Поняття бюджетного регулювання та його характеристика

Наукова діяльність здійснюється в межах відповідної інституційної моделі, що представлена сукупністю взаємопов'язаних інститутів. І тому ефективне забезпечення бюджетних важелів стимулювання розвитку науки формується на основі інституційного середовища суспільства - системи основних економічних, соціальних, політичних, правових положень, що, в свою чергу, визначаються історією, традиціями, культурою країни та ін. [5].

Основні підходи до визначення змісту бюджетного регулювання розвитку науки наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Основні сутнісні ознаки бюджетного регулювання розвитку науки

Автори	Сутнісні ознаки бюджетного регулювання розвитку науки				
	Комплексу заходів стимулюючого впливу держави на розвиток науки	Сукупність різного роду політик регулювання наукової сфери	Набір засобів державного впливу на наукову діяльність	Послідовність окремих стадій бюджетного процесу щодо фінансування розвитку науки	Система організаційно-правових засад розвитку наукової сфери
Гетманець О. П. [7]	+	+	+	+	-
Гребеник К. В. [10]	+	+	+	-	+
Дем'яненко М. [13]	+	-	-	+	-
Затонацька Т. [20]	-	+	+	+	+
Каштелян А.П. [23]	+	+	+	+	+
Олієвська М. Г. [35]	-	+	-	+	+
Радіонов Ю. Д. [47]	-	+	-	+	+
Сидор І. [50]	+	+	+	-	+
Соколовська А. М. [51]	+	-	+	+	-
Старостенко Г. Г. [53]	+	+	+	+	+

Джерело: розроблено за даними [7, 10, 13, 23, 35, 47, 50, 51, 53]

Таким чином, узагальнюючи різні наукові підходи щодо виділення сутнісних характеристик бюджетного регулювання розвитку науки, можна дати таке уточнююче визначення наведено поняття:

- Бюджетне регулювання розвитку науки являє собою комплекс науково-обґрунтованих заходів держави щодо зміцнення і збільшення ресурсного потенціалу фінансування наукової сфери з державного бюджету, посилення соціальної спрямованості бюджетних видатків на науку, забезпечення реалізації програм підтримки розвитку науки.

Метою бюджетного регулювання розвитку науки є створення відповідного інституційно-правового середовища для стійкого забезпечення процесу функціонування наукової сфери та формування дієвих інституційних взаємовідносин щодо визначення пріоритетів проведення бюджетно-податкової політики у сфері фінансування наукових закладів.

Система бюджетного регулювання розвитку науки є складовою загальної системи бюджетного регулювання економіки, яка включає такі складові: податкова політика, доходи і видатки бюджету, дефіцит (профіцит) бюджету, державний борг, міжбюджетна політика, стан економічного розвитку у поточному періоді, загальна соціально-економічна політика уряду. На кожній стадії бюджетного процесу усі його учасники - під час складання, виконання, звітування про виконання бюджету - намагаються максимально досягнути запланованих цілей, залучаючи при цьому мінімальний обсяг бюджетних коштів при досягненні максимального фінансового результату.

Враховуючи погляди Дем'яненка М. [13], Затонацької Т. [20] та Каштеляна А.П. [23], бюджетна підтримка розвитку науки включає в себе інституційні складові бюджетного середовища, цілі, заходи і завдання бюджетного регулювання щодо стимулювання розвитку наукової сфери країни. Інституційний підхід передбачає розгляд бюджетного регулювання розвитку науки як динамічної системи, що постійно розвивається, вдосконалюється та адаптується до основних завдань соціально-економічного розвитку [23].

Сидор І. [50] та Соколовська А. М. [51] важливу роль у системі бюджетного регулювання розвитку науки звертають на видатки бюджету, які за своєю економічною природою є інструментом досягнення вищого критерію справедливості та корисності для кожного члена суспільства. У видатках бюджету чітко прослідковується фінансова політика держави щодо державного регулювання і стимулювання розвитку науки і науково-технічного прогресу. Підкреслюючи наведену думку, відмітимо, що раціональна структура видатків бюджету на підтримку науки забезпечує надійне функціонування наукової сфери та сприяє її поступовому розвитку.

Стан фінансової системи України в значній мірі залежить від тенденцій розвитку світової економічної системи, через це останніми роками бюджетна система України орієнтована на іноземну фінансову допомогу [2]. Формування бюджету будується на рекомендаціях міжнародних фінансових інституцій; як наслідок - виникає недофінансування статей видатків, що могли б стимулювати економічний розвиток держави. Крім того, має місце скорочення бюджетних зобов'язань по соціальним статтям видатків бюджету - охорона здоров'я, освіта, культура, наука, соціальний захист [2].

Досліджуючи стан системи державних фінансів та її вплив на загальний соціально-економічний розвиток, науковці визначали, що кредитні програми від міжнародних фінансових інституцій не стимулюють розвиток національної економіки. Кошти, що залучаються від кредиторів, не використовуються на проведення нової індустріалізації та модернізації сфери суспільних послуг. Також економісти за основу дослідження брали постулати, що саме внутрішня фінансова система країни є потужним фактором соціально-економічного зростання [7].

Американські науковці дотримуються думки, що кожна держава повинна розвивати свою економіку незалежно від Міжнародного Валютного Фонду та Світового банку, розвивати і підтримувати власне виробництво, забезпечувати сталий розвиток бюджетно-податкової системи. Тільки за таких умов фінансова система буде збалансованою.

У значній мірі результативність бюджетного регулювання залежить від рівня наукової обґрунтованості його ролі в розвитку суспільних відносин, моделі соціально-економічного розвитку держави тощо [10]. При розробці заходів бюджетного регулювання бюджетна стратегія визначається з урахуванням циклічності економічного розвитку, стану системи державних фінансів і запасу фінансової стійкості бюджетної системи. У структурі доходів державного бюджету найбільшу частку займають податкові надходження [13].

Бюджет є головною складовою ринкової економіки. Актуальним є вивчення досвіду побудови і реалізації фінансової політики розвинутих країн, а також можливостей його застосування у вітчизняній економічній системі. Наприклад, значна кількість розвинутих країн світу в напрямку податкового регулювання використовує, в першу чергу, механізми прямого податкового регулювання, а вже потім - непрямого. В цих країнах увага зосереджена на прибутковому оподаткуванні, яке є соціально справедливим [35].

Актуальними напрямками реалізації бюджетної політики є забезпечення збалансованості економічного розвитку; зниження рівня інфляції та утримання цього показника на сталому рівні; забезпечення структурної перебудови економіки; застосування податкових інструментів щодо стимулювання розвитку вітчизняних товаровиробників, збільшення обсягу валового внутрішнього продукту, зменшення податкового навантаження на вітчизняних економічних суб'єктів; проведення ефективних структурних реформ в напрямку соціально-економічного зростання; продовження процесу бюджетної децентралізації і забезпечення самостійності місцевих бюджетів; оптимізація рівня бюджетного дефіциту і державного боргу та ін [14].

Бюджет є головним фінансовим інструментом впливу на економіку. У бюджеті зосереджується значна частина фінансових ресурсів, що спрямовуються на фінансування пріоритетних напрямів економічного розвитку, реалізацію єдиної соціально-економічної політики. Стійкість і збалансованість бюджетної системи досягається за рахунок дотримання основних прогнозних індикаторів соціально-економічної політики. Повноваження на здійснення

витрат бюджету мають в повному обсязі відповідати обсягу надходжень до бюджету відповідного рівня на відповідний бюджетний період [53].

Отже, бюджетне регулювання розвитку науки являє собою комплекс науково-обґрунтованих заходів держави щодо зміцнення і збільшення ресурсного потенціалу фінансування наукової сфери з державного бюджету, посилення соціальної спрямованості бюджетних видатків на науку, забезпечення реалізації програм підтримки розвитку науки. Бюджетне регулювання є одним із дієвих інструментів забезпечення макроекономічної стабілізації та активізації соціально-економічного зростання. Економічне призначення бюджету реалізується у забезпеченні формування конкурентного ринкового середовища, стимулюванні структурної перебудови економіки, фінансовій підтримці перспективних і важливих галузей національного виробництва, стимулюванні розвитку вітчизняних товаровиробників та сприянні експорту вітчизняної продукції на світові ринки, формуванні і реалізації боргової політики тощо. Бюджетна політика фінансового регулювання є одним із дієвих інструментів забезпечення макроекономічної стабілізації та подальшої активізації економічного зростання.

1.2. Зарубіжний досвід бюджетного регулювання розвитку науки та можливості його використання в Україні

На сьогодні для нашої держави відновлення економічного зростання є одним із ключових завдань, від вирішення якого залежить доля майбутніх поколінь українців. Виходячи із тенденцій розвитку сучасного світу, можна зробити висновок, що локомотивом росту економіки успішних країн є нові знання та оригінальні ідеї, які разом з фінансовими та матеріальними ресурсами забезпечують створення конкурентоспроможних товарів. Результати науково-технічної діяльності [26] є одним із головних ресурсів, що визначатиме темпи економічного зростання країни. У зв'язку з цим, всеохоплюючому та об'єктивному оцінюванню стану наукових досліджень приділяється особлива увага у всіх країнах світу (рис. 1.2).

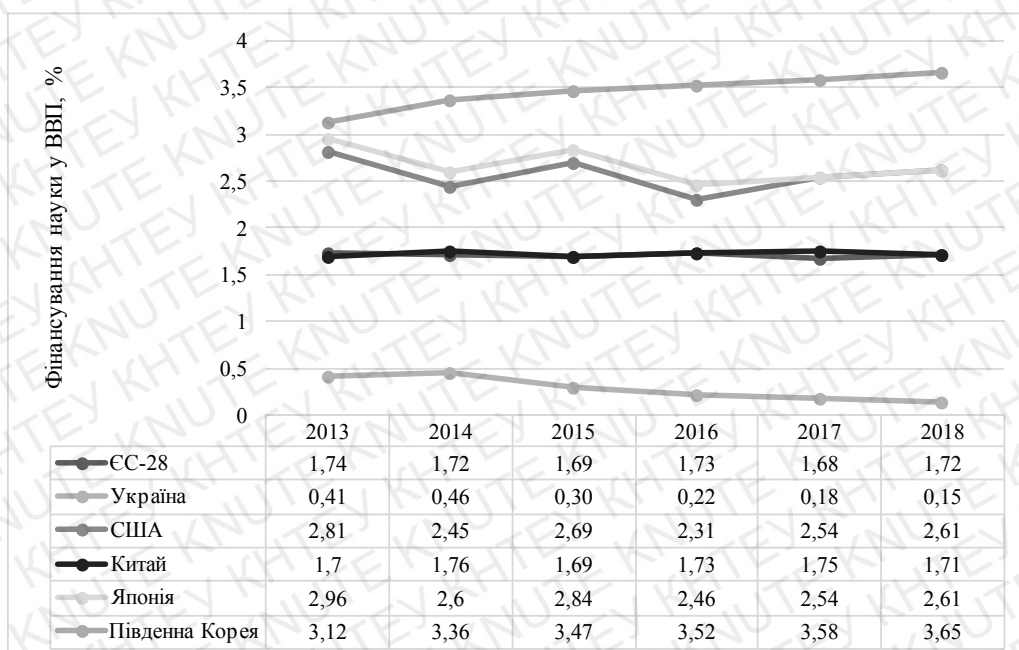

Рис. 1.2. Динаміка фінансування науки по відношенню до ВВП по різних країнах світу, %

*складено за даними [59]

За попередніми розрахунками органів статистики, у 2018 році в Україні питома вага загального обсягу витрат на наукові дослідження у ВВП становила 0,15%. За даними Євростату, частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 1,72%, у Китаї – 1,71%, США – 2,61%, Японії – 2,61%, Південній Кореї – 3,65%. Слід зазначити, що динаміка витрат на наукові дослідження у ЄС та інших зазначених країнах протягом останнього десятиліття була позитивною. Натомість в Україні спостерігаються протилежні тенденції: частка витрат на наукові дослідження скоротилася з 0,41% ВВП у 2013 році до 0,15 % у 2018 році [59].

Серед країн Євросоюзу найвищу частку витрат на наукові дослідження у ВВП мали Фінляндія – 3,17%, Швеція – 3,16% та Данія – 3,05% (рис. 1.3).

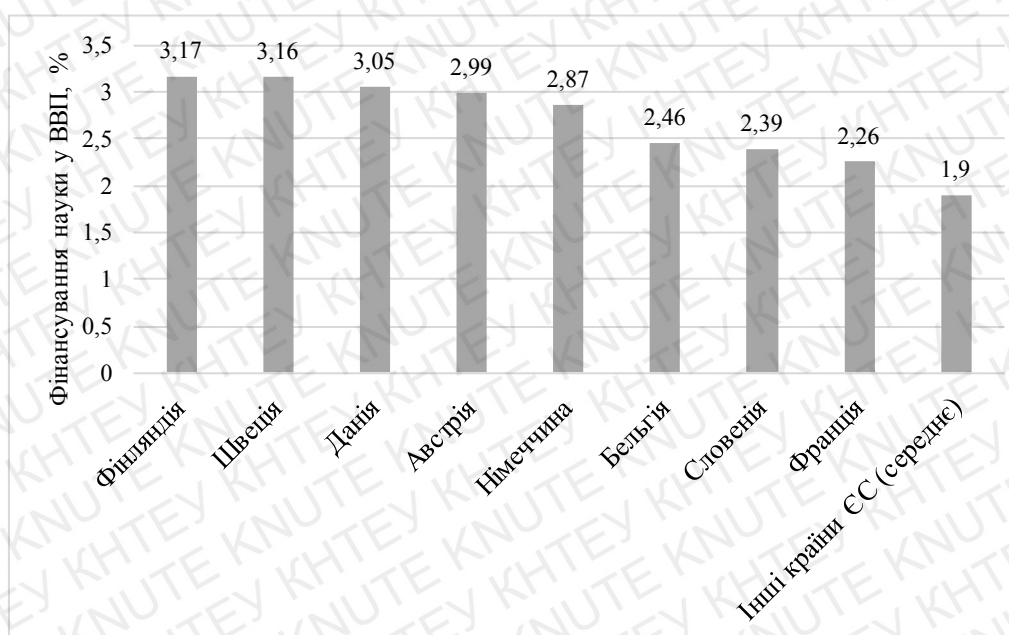

Рис. 1.3. Частка фінансування науки у ВВП по різних країнах ЄС, %

*складено за даними [59]

Розглядаючи структуру витрат на наукові дослідження за джерелами слід відмітити, що основна сума фінансування у розвинутих країнах ЄС здійснюється за рахунок бізнесу (рис. 1.4)

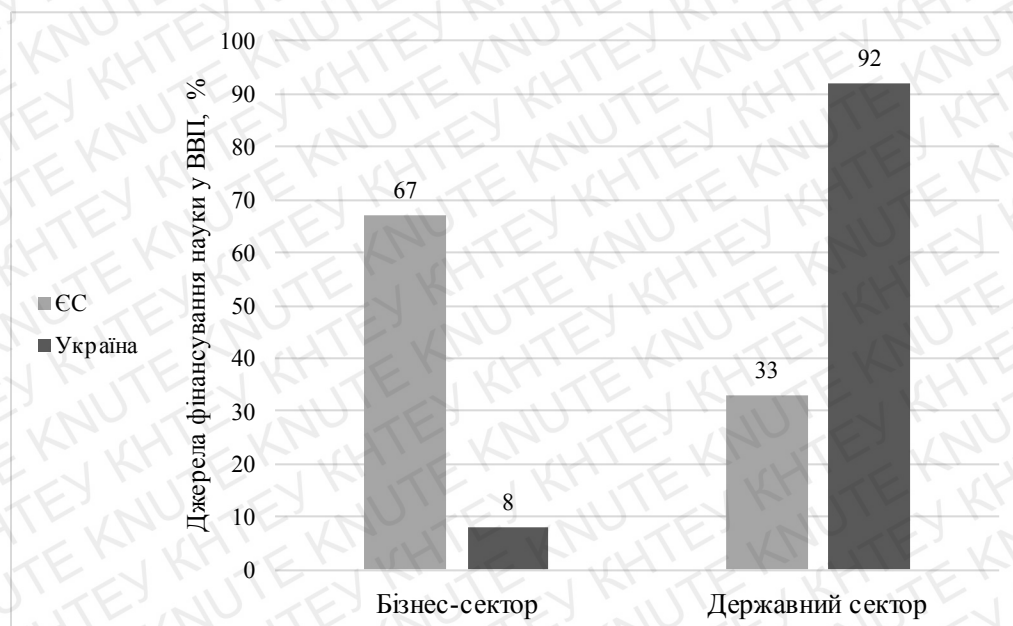

Рис. 1.4. Частка фінансування науки у ВВП по різних країнах ЄС та в Україні, %

*складено за даними [59]

Якщо визначати витрати на наукові дослідження у абсолютних показниках, то ситуація для України взагалі є негативною. Так, Південна Корея

спрямує на наукові дослідження близько \$ 58 млрд., Японія – 143 млрд.дол, Китай – 226 млрд.дол, США – млрд.дол., Україна – 347 млн.дол (у 2018 році, за курсом 25 грн/дол). Для уточнення наведених показників проаналізуємо обсяги витратків на науку на 1-го жителя України та ЄС (рис. 1.5).

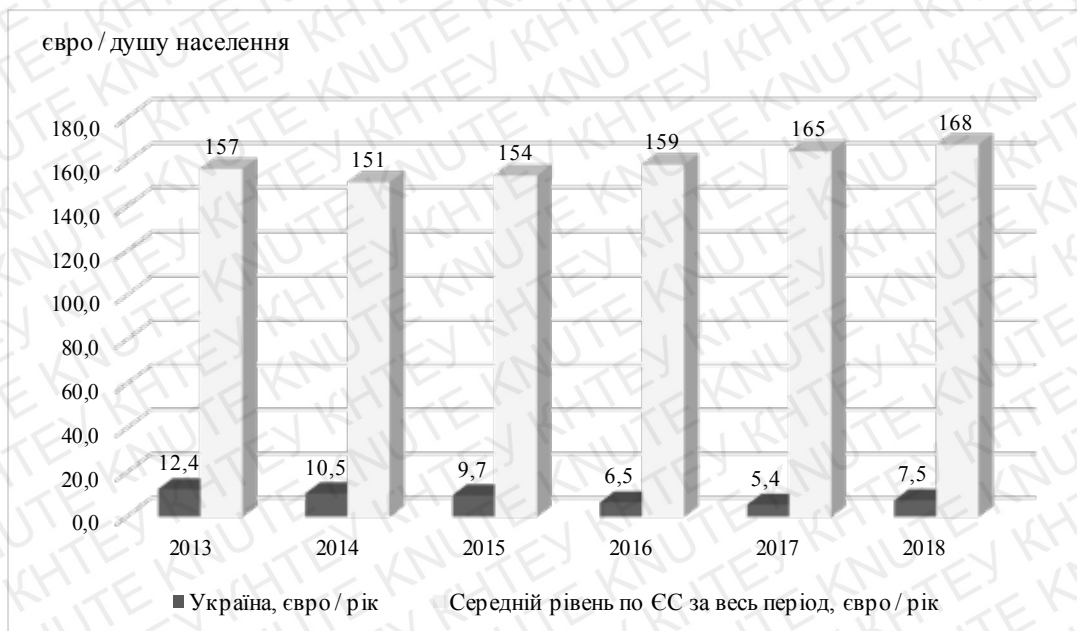

Рис. 1.5. Динаміка обсягів витратків Державного бюджету на 1-го жителя України та ЄС у 2013-2018 рр., %

*побудовано за даними ДКСУ та Державної служби статистики України Eurostat [38, 59]

Так, в ЄС приватний бізнес спрямовує на наукові дослідження та розробки понад 67% від всіх витрат, в Україні – лише 8%. Другим за обсягом джерелом фінансування виступає державний сектор, частка якого в ЄС – 33%, Україні – 92%. Як свідчать дані рис. 1.5, в цілому середній рівень витратків на науку у розрахунку на 1-го жителя України складав у 2013 році 12,4 євро на рік, у 2014 році 10,5 євро на рік, у 2015 році 9,7 євро на рік, у 2016 році 6,5 євро на рік, у 2017 році – 5,4 євро на рік, у 2018 році – 7,5 євро на рік. Для визначення нормативу фінансування витратків на науку дані табл. 2.7 було приведено у валютний еквівалент відповідно до середнього курсу гривні до євро згідно даних НБУ. Для порівняння, у країнах ЄС середній норматив бюджетного фінансування науки становить у 2018 році 168 євро на 1-го жителя.

Наразі в Україні сума пожертвувань або благодійних внесків неприбутковим організаціям, дозволених до включення до податкової знижки, не може перевищувати 4 % від суми загального оподаткованого доходу фізичної особи за звітний рік. У багатьох країнах ЄС ця пільга є значно більшою (Додаток В) [29].

Країни Євросоюзу ухвалили одноголосне рішення - виділяти на науку не менше як 3 % ВВП. Цієї мети вони мали досягти до 2010 р., однак термін виконання запланованого було перенесено на 2020 р. Світовою практикою загалом доведено, що залежно від частки ВВП, яка виділяється на проведення наукових досліджень, наука може виконувати три функції:

- соціокультурну — за умови, якщо показник наукоємності ВВП не перевищує 0,4 %;
- пізнавальну — за умови, якщо показник наукоємності ВВП становить від 0,4 до 0,9 %;
- економічну — за умови, якщо показник наукоємності ВВП перевищує позначку 0,9 %.

Це означає, що результати наукових досягнень матимуть вплив на розвиток національної економіки тоді, коли питома вага видатків на наукові дослідження і розробки у відсотках від ВВП буде більшою, ніж 0,9 % [29]. Отже, наразі в Україні наука ледь перетинає поріг виконання соціокультурної функції і починає виконувати пізнавальну. За таких умов перше питання, яке виникає, стосується достатності, точніше, недостатності обсягів фінансування.

В основі науково-технічного розвитку лежать фундаментальні дослідження, які значною мірою формують світогляд і слугують цілям відновлення суспільства. Зазвичай розвинені країни світу є прихильниками застосування наукоцентричного підходу, оскільки усвідомлюють, що «наукові дослідження є джерелом поліпшення громадського здоров'я, енергії, якості життя, сільського господарства та здатності годувати себе і світ» [29].

В Україні наразі можна спостерігати широку дискусію щодо «точок до- складання фінансових зусиль», що спрямовуються на посилення наукової

діяльності. Проте, з не завжди зрозумілих причин, можна спостерігати явний «перекіс» думок на користь фіксування прикладних розробок. Очевидно, що така дискусія засновується на принципі «віз попереду коня» (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Питома вага витрат на виконання НДР у ВВП, %

Країни	Роки					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Болгарія	0,56	0,53	0,60	0,63	0,79	0,96
Естонія	1,58	2,31	2,12	1,73	1,45	1,50
Іспанія	1,35	1,33	1,29	1,27	1,24	1,22
Латвія	0,61	0,70	0,67	0,61	0,69	0,63
Литва	0,78	0,90	0,89	0,95	1,03	1,04
Німеччина	2,71	2,80	2,87	2,82	2,89	2,87
Польща	0,72	0,75	0,88	0,87	0,94	1,00
Румунія	0,45	0,49	0,48	0,39	0,38	0,49
Словаччина	0,62	0,66	0,80	0,82	0,88	1,18
Словенія	2,06	2,42	2,58	2,6	2,38	2,21
Угорщина	1,15	1,19	1,27	1,39	1,36	1,38
Чеська Республіка	1,34	1,56	1,78	1,90	1,97	1,95
Україна**	0,75	0,65	0,67	0,70	0,60	0,55

Джерело: складено автором за [59].

Пряма участь держави у фінансуванні НДР за рахунок бюджету завжди стосується: фінансування досліджень і розробок, напрями яких найбільше відповідають цілям держави (оборони, енергетики, охорони здоров'я, сільського господарства, систем озброєнь, космічної техніки); визначення структури й розміру фінансування фундаментальних досліджень і пріоритетних науково-технічних напрямів, реалізованих у формі державних програм; надання безоплатних субсидій на наукові дослідження; управління структурами, що перебувають у державній власності; стимулювання комерційних організацій до створення фондів фінансування наукових досліджень; залучення інвесторів на паритетних засадах. Крім того, не менш важливою є інституційна підтримка держави.

Узагальнивши світовий досвід у галузі фінансування НДР, можна виокремити кілька типових підходів, як-от [26]:

- «фронтально-розподільчий підхід», або «лобовий» — не вимагає виокремлення пріоритетів, механізмів координації дій окремих секторів, передбачає широке фінансування всього фронту НДР, що замовляються вченими; «дефіцитний підхід», або «обмежений» — впливає з цільової настанови отримання максимуму результатів в умовах обмежених фінансових ресурсів;

- «наукоцентричний підхід» — спирається на керування науково-технічним прогресом як самостійною соціально-економічною галуззю. Такий підхід припускає детальне вивчення реально складної економічної ситуації в країні, наукове прогнозування її розвитку й створення максимально сприятливих об'єктивних і суб'єктивних умов реалізації процесу в доцільному з точки зору інтересів суспільства напрямі.

Зазначені типові підходи фінансування наукових досліджень можна розглядати як самостійні, але їх можна застосовувати і як взаємодоповнюючі в окремих галузях наукової діяльності.

Отже, проведений аналіз зарубіжного досвіду бюджетного регулювання розвитку науки дає підстави свідчити про те, що країни з розвиненою ринковою економією виділяють на фінансування науки значні ресурси. За даними Євростату, частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 1,72%, у Китаї – 1,71%, США – 2,61%, Японії – 2,61%, Південній Кореї – 3,65%. Слід зазначити, що динаміка витрат на наукові дослідження у ЄС та інших зазначених країнах протягом останнього десятиліття була позитивною. Натомість в Україні спостерігаються протилежні тенденції: частка витрат на наукові дослідження скоротилася з 0,41% ВВП у 2013 році до 0,15 % у 2018 році. В ЄС приватний бізнес спрямовує на наукові дослідження та розробки понад 67% від всіх витрат, в Україні – лише 8%. Другим за обсягом джерелом фінансування виступає державний сектор, частка якого в ЄС – 33%, Україні – 92%. Як свідчать дані рис. 3.4, в цілому середній рівень видатків на науку у розрахунку на 1-го жителя України складав у 2013 році 12,4 євро на рік, у 2014 році 10,5 євро на рік, у 2015 році 9,7 євро на рік, у

2016 році 6,5 євро на рік, у 2017 році – 5,4 євро на рік, у 2018 році – 7,5 євро на рік.

Отже, для того щоб заходи бюджетного регулювання в науковій сфері отримали своє належне впровадження у практичній площині, що, у свою чергу, зумовило б вирішення ряду проблем з фінансуванням науки в Україні, необхідно створити певний механізм реалізації всіх комплексних завдань, які мають на меті реформування наукової сфери й забезпечення вирішення кола питань, пов'язаних із системою фінансування, системою атестації кадрів і присвоєнням наукових ступенів, процедурою захисту дисертацій, освітою та наукою, кадровою політикою, формуванням експертного середовища, інтеграцією української науки в європейське та світове наукові середовища, популяризацією науки; надання пропозицій стосовно вдосконалення чинного законодавства щодо функціонування й розвитку науково-технічної сфери. Тому вважаємо за потрібне звернутися до зарубіжного досвіду державного регулювання наукової сфери, який, на нашу думку, допоможе розробити такий механізм реалізації завдань наукової політики, що спричинить поліпшення ситуації, яка склалася в науковій сфері України на сьогодні, та виведе національну науку на якісно новий рівень.

Висновок до розділу 1

За результатами проведеного дослідження можемо зробити такі висновки:

1. Бюджетне регулювання розвитку науки являє собою комплекс науково-обгрунтованих заходів держави щодо зміцнення і збільшення ресурсного потенціалу фінансування наукової сфери з державного бюджету, посилення соціальної спрямованості бюджетних видатків на науку, забезпечення реалізації програм підтримки розвитку науки. Бюджетне регулювання є одним із дієвих інструментів забезпечення макроекономічної стабілізації та активізації соціально-економічного зростання.

2. Формування організаційно-правових основ бюджетного регулювання розвитку науки в Україні передбачає визначення основної нормативної бази,

яка регламентує діяльність вищих навчальних та наукових закладів. Чинне законодавство нашої держави у сфері наукової діяльності базується на Конституції України та складається із законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», та інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку.

3. Вивчення основних тенденцій, здобутків і прорахунків реформування наукової сфери в іноземних державах дасть змогу виробити інноваційні й організаційно-правові заходи щодо вдосконалення механізму державного регулювання наукової сфери в Україні. Безумовно, уваги заслуговує досвід провідних західних (США) і східних країн з високоефективною та розвиненою науковою галуззю. Водночас чималий інтерес має й досвід окремих держав Західної та Східної Європи, у яких також відбуваються процеси реформування державного регулювання наукової й науково-технічної сфери і які свого часу зіткнулися з багатьма проблемами, однаковими або схожими на сучасні українські.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз видатків державного бюджету на розвиток науки за 2013-2018 рр.

Проведемо загальний аналіз обсягу та структури фінансування видатків Державного бюджету на науку. Для цього скористаємося даними Державної казначейської служби України про видатки Державного бюджету на науку за 2014-2018 рр (Додаток А). Динаміку показників обсягу видатків Державного бюджету України на науку наведено на рис. 2.1.

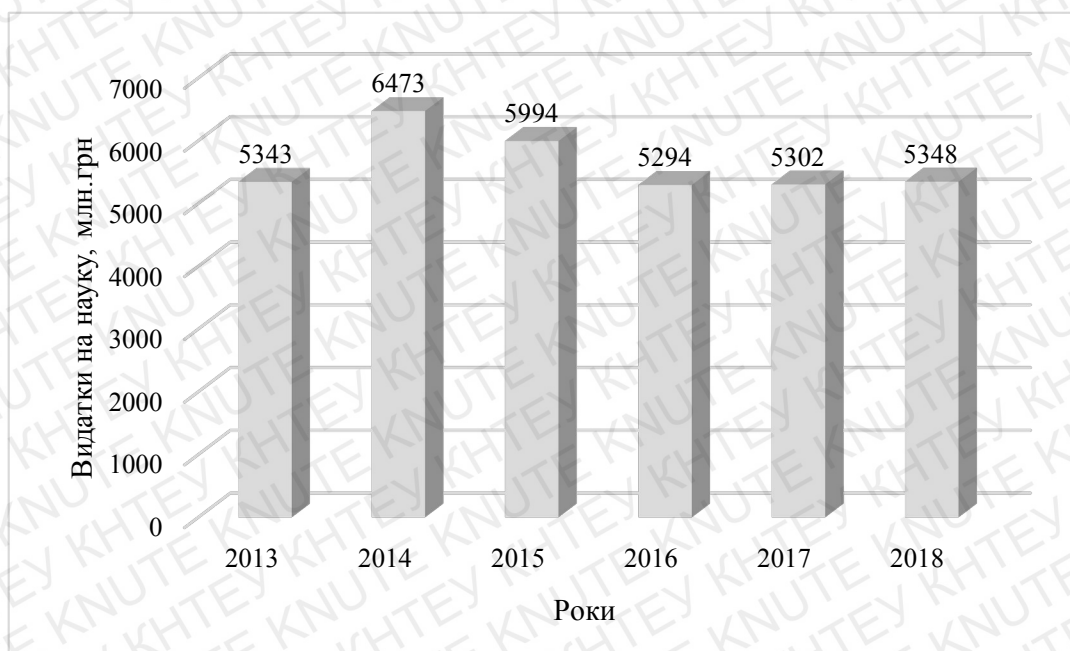

Рис. 2.1. Динаміка загального обсягу видатків Державного бюджету України на науку за 2013-2018 рр., млн.грн. [21]

*складено за даними Додатку А

Як свідчать дані рис. 2.1, у 2014 році спостерігалось зростання обсягу видатків Державного бюджету на науку до рівня 6473 млн.грн або на 21,1% (рис. 2.2).

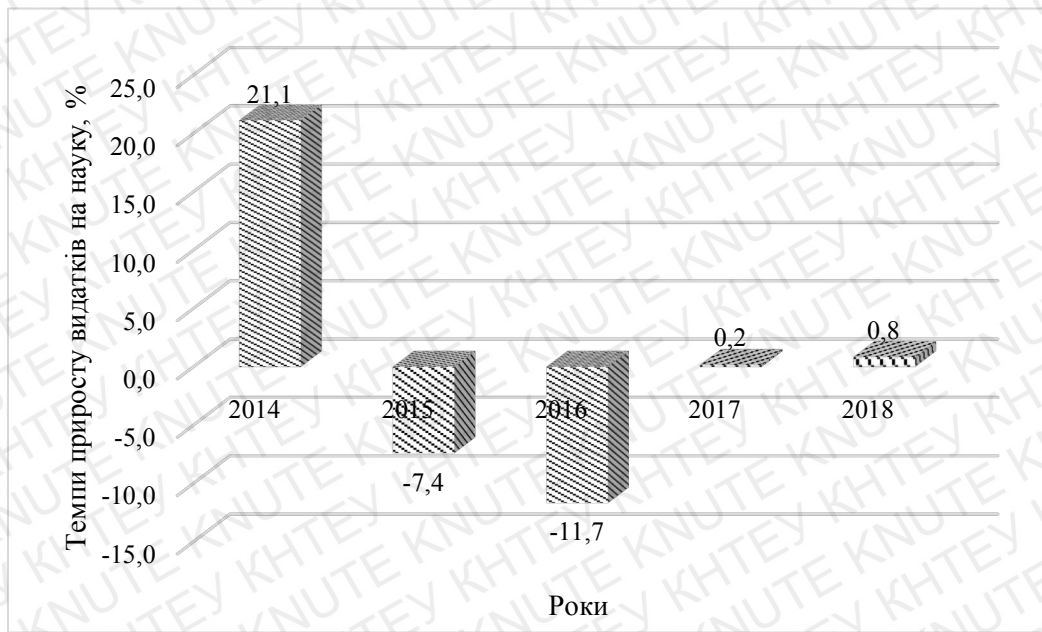

Рис. 2.2. Темпи щорічного приросту видатків Державного бюджету України на науку за 2013-2018 рр., млн.грн. [21]

*складено за даними Додатку А

У 2014-2015 рр. в Україні відбулось суттєве погіршення економічної ситуації, яке було зумовлено веденням військових дій на сході країни та розривом міжрегіональних зв'язків унаслідок анексії АР Крим. Як результат, протягом 2015 року Урядом вживалися невідкладні заходи щодо стабілізації податково-бюджетної політики шляхом вишукування додаткових джерел наповнення бюджету та одночасного збільшення видатків на підвищення обороноздатності країни за рахунок оптимізації та скорочення неперіоритетних видатків. У 2015 році видатки Державного бюджету на науку зменшилися на 7,4% і склали 5994 млн.грн. У 2016 році зниження видатків Державного бюджету на науку становило 11,7% і їх обсяг складав 5294 млн.грн.

Також, на нашу думку, видатки на науку було віднесено до складу неперіоритетних у 2015-2016 рр. У подальших роках ця тенденція збереглася. Це підтверджується тим, що обсяг видатків державного бюджету на науку у 2017 році становив 5302 млн.грн, що усього на 0,2% вище порівняно з обсягом фінансування видатків Державного бюджету на науку у 2016 році. При цьому реальне удорожчання життя у 2017 році по відношенню до 2014-го року

відбулося майже у 2,5 рази за рахунок девальвації курсу гривні та зростання цін [38]. Тобто, фінансування науки в реальному вимірі зазнало суттєвого скорочення. У 2018 році обсяг видатків державного бюджету на науку зріс усього на 0,8% і склав 5348 млн.грн.

Для аналізу загальних тенденцій фінансування видатків бюджету на науку та визначення рівня їх пріоритетності у загальній бюджетному регулюванні наукового розвитку, пропонуємо розглянути показники порівняльної динаміки видатків на науку та показників доходів Державного бюджету і ВВП України (табл. 2.1., рис. 2.3).

Таблиця 2.1

Порівняльна динаміка видатків на науку, доходів Державного бюджету, показника номінального ВВП за 2013 – 2018 рр. [21, 38]

Показники	Роки						Відхилення абсолютне	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013-2018 рр.	2017-2018 рр.
ВВП, млрд.грн.	1300,0	1405,0	1988,5	2383,2	2983,0	3558,0	2258,0	575,0
Частка видатків на науку у Доходах державного бюджету, %	1,54	1,81	1,12	0,86	0,67	0,58	-0,97	-0,09
Частка видатків на науку у ВВП, %	0,41	0,46	0,30	0,22	0,18	0,15	-0,26	-0,03
Щорічні темпи приросту номінального ВВП, %	-	8,1	41,5	19,8	25,2	19,3	-	-5,9
Щорічні темпи приросту видатків на науку, %	-	21,1	-7,4	-11,7	0,2	0,8	-	0,7
Щорічні темпи приросту доходів Державного бюджету, %	-	3,2	49,7	15,3	28,7	17,0	-	-11,7

*побудовано за даними ДКСУ та Державної служби статистики України,

Додатки А

Отримані результати (табл. 2.1) стосовно обсягів ВВП та обсягів виконання доходів та видатків Державного бюджету на науку свідчать про те, що у 2013-2014 рр. темпи приросту видатків на науку перевищували значно темпи приросту обсягу ВВП (8,1%) та доходів Державного бюджету (+3,2%).

Тобто, в цей період в державному бюджеті було закладене зростання рівня фінансування видатків на науку. У 2015-2016 рр. можна було спостерігати зворотну тенденцію. Так, у 2015 році темп приросту видатків на науку та доходів Державного бюджету був від'ємний і складав -7,4% та -11,7% відповідно. У той же час приріст номінального ВВП у 2016 році складав +19,8%, а доходів державного бюджету – 15,3%. Наведена ситуація свідчить, що упродовж 2015-2016 рр. темпи загального економічного розвитку значно випереджали темпи фінансування видатків на науку, що свідчить про зниження їх ролі у пріоритетах державної політики розвитку. У 2017 році темп приросту номінального ВВП складав 25,2%, приріст видатків на науку та доходів державного бюджету становили 0,2 та 49% відповідно. У 2018 році можна спостерегти зростання обсягів бюджетного фінансування видатків на науку на 0,8% при одночасному зростанні номінального ВВП на 19,3% та доходів Державного бюджету на 17,0% [21].

В Україні наразі відсутнє базове державне фінансування університетської науки (за винятком Київського національного університету імені Тараса Шевченка й Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"), а базове фінансування академічної науки здійснюється з використанням історичного методу (з урахуванням витрат на утримання установи в попередньому році) і є вкрай недостатнім. У цілому фінансові ресурси, отримані організаціями національних академій наук України, становили у 2018 році лише 27,4 % загального обсягу фінансування витрат на виконання наукових досліджень і розробок в Україні. І це при тому, що в цьому сегменті науки у виконанні наукових досліджень і розробок було задіяно 35,8 тис. працівників, або 36,6 % їх загальної кількості, у т. ч. 40,9 % дослідників, 54,5 % докторів наук і 51,2 % - докторів філософії (кандидатів наук) від їх загальної кількості [9, 26]

Графічне відображення частки видатків на науку у доходах Державного бюджету та ВВП наведено на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Динаміка співвідношення видатків та доходів Державного бюджету до ВВП у 2013-2018 рр., % [37, 38]

*побудовано за даними ДКСУ та Державної служби статистики України,
Додаток Б

Як свідчать дані рис. 2.3, у цілому частка видатків на науку у обсягах ВВП мала постійну тенденцію до свого скорочення. Так, якщо у 2013 році частка видатків на науку становила 0,41% у ВВП України, то вже у 2018 році – 0,15%. Тобто, роль науки у загальній схемі перерозподілу фінансових ресурсів в економіці за останні 6 років зменшилася вдвічі. Якщо у 2014 році видатки на науку становили 1,81% від загального обсягу Доходів державного бюджету, то у 2018 році – 0,58%. Це говорить про те, що роль науки у загальній схемі перерозподілу фінансових ресурсів Державного бюджету за останні 6 років зменшилася втричі [21].

Падалі проаналізуємо динамку обсягів фінансування видатків Державного бюджету на науку у розрізі загального та спеціального фонду за 2013-2018 рр. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка обсягу фінансування видатків Державного бюджету на науку у розрізі загального та спеціального фонду за 2013-2018 рр. [21]

Розподіл за фондами	Профінансовано видатки на науку по роках, млн.грн.						Відхилення у 2018 році проти 2013 року		Відхилення у 2018 році проти 2017 року	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Абс., млн. грн	Відн., %	Абс., млн. грн	Відн., %
Загальний фонд	4829,1	4051,8	3860,2	3639,1	4659,7	6289,4	1460,3	30,2	1629,8	35,0
Спеціальний фонд	1165,0	1242,6	1442,3	1708,5	2264,4	2389,2	1224,2	105,1	124,8	5,5
Разом	5994,2	5294,4	5302,5	5347,5	6924,1	8678,6	2684,5	44,8	1754,5	25,3

*складено за даними Додатків А, Б

Як видно з даних табл. 2.2, обсяг фінансування видатків на науку з Державного бюджету у розрізі загального фонду у 2013 році становив 4829,1 млн.грн. У 2018 році даний показник незначно зріс до 6289,4 млн.грн або на 30,2%. Також у 2018 році порівняно з 2017-м роком можна було спостерігати зростання обсягу фінансування видатків на науку з Державного бюджету у розрізі загального фонду на 1629,8 млн.грн або на 35,0% [21].

Обсяг фінансування видатків Державного бюджету у розрізі спеціального фонду у 2013 році становив 1165,0 млн.грн. У 2018 році даний показник збільшився до 2389,2 млн.грн або на 105,1%. Також у 2018 році порівняно з 2017-м роком можна було спостерігати зростання обсягу фінансування видатків Державного бюджету на науку у розрізі спеціального фонду на 124,8 млн.грн або на 5,5%.

Динаміку структури фінансування видатків Державного бюджету в розрізі загального та спеціального фондів з урахуванням міжбюджетних трансфертів наведено на рис. 2.4.

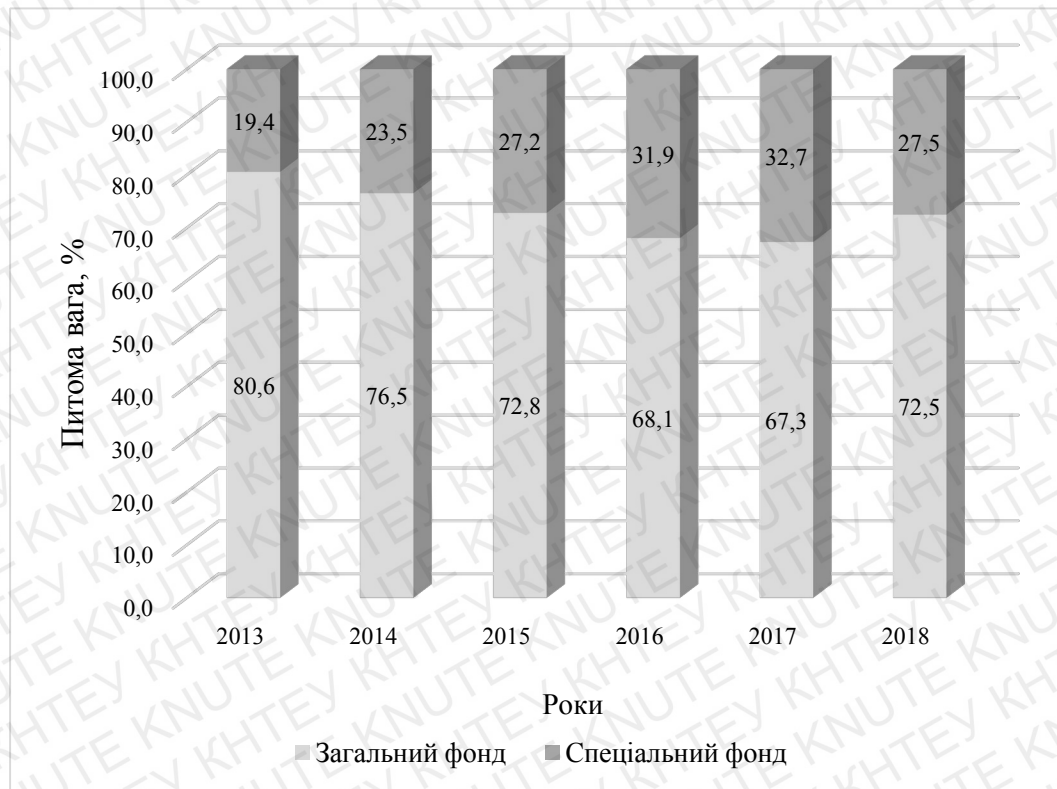

Рис. 2.4. Динаміка структури виконання видатків місцевих бюджетів у 2013-2018 рр у розрізі загального та спеціального фондів, % [21]

*побудовано за даними ДКСУ, Додатки А та Б

Як свідчать дані рис. 2.4, у загальній структурі фінансування видатків на науку з Державного бюджету переважала частка видатків загального фонду, на який припадало 68-80% від загального обсягу видатків. Відповідно, на спеціальний фонд припадало 20-32% від загального обсягу видатків. При цьому можемо помітити, що починаючи з 2013 року по 2017-й рік включно частка загального фонду державного бюджету у фінансуванні науки поступово почала знижуватися. За 2013-2017 рр. вона скоротилася з 80,6% до 67,3%, що свідчить про зниження науки у пріоритетах бюджетного фінансування. У 2017-2018 рр. відбулося незначне зростання частки загального фонду у фінансуванні науки до 72,5% [21].

Також проведемо аналіз виконання Державного бюджету за статтями функціональної класифікації видатків на науку у розрізі загального та спеціального фонду (табл. 2.3 – 2.4).

Таблиця 2.3

Динаміка обсягу видатків Державного бюджету на науку у розрізі їх функціональної класифікації за 2013-2018 рр. [21]

Розподіл за функціональними статтями	Профінансовано видатки на науку по роках, млн.грн						Відхилення у 2018 році проти 2013 року		Відхилення у 2018 році проти 2017 року	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Абс., млн. грн	Відн., %	Абс., млн. грн	Відн., %
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері державного управління	3756,0	3267,1	3114,9	2888,7	3827,6	5162,3	1406,3	37,4	1334,7	34,9
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади	149,7	134,9	135,8	162,1	72,1	87,7	-61,9	-41,4	15,6	21,7
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки	962,5	842,9	834,6	1009,8	1410,7	1520,5	558,0	58,0	109,8	7,8
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері охорони навколишнього природного середовища	69,4	65,6	81,3	84,8	104,3	130,4	61,1	88,1	26,1	25,0
Дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я	331,2	348,9	412,0	354,3	389,9	482,1	150,9	45,6	92,2	23,7
Дослідження і розробки у сфері духовного та фізичного розвитку	38,7	38,0	29,5	27,4	27,7	32,4	-6,3	-16,3	4,7	16,8
Дослідження і розробки у сфері освіти	666,0	577,3	677,6	804,2	1070,3	1231,6	565,6	84,9	161,4	15,1
Дослідження і розробки у сфері соціального захисту	20,7	19,8	16,6	16,3	21,5	31,6	10,8	52,2	10,1	46,7
<i>Разом видатки на науку</i>	<i>5994,2</i>	<i>5294,4</i>	<i>5302,5</i>	<i>5347,5</i>	<i>6924,1</i>	<i>8678,6</i>	<i>2684,5</i>	<i>44,8</i>	<i>1754,5</i>	<i>25,3</i>

*побудовано за даними ДКСУ, Додаток А

Як видно з табл. 2.3, за 6 років відбулося зростання обсягу видатків на науку у сфері фундаментальних та прикладних досліджень і розробок у сфері державного управління – на 1406,3 млн.грн (37,4%), в тому числі зростання у 2017-2018 рр. на 1334,7 млн.грн або на 34,93%. Також можна було спостерігати зростання видатків на фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки. За 2013-2018 рр обсяг фінансування у даній сфері

*побудовано за даними ДКСУ, Додаток А

Як видно з даних табл. 2.4, в цілому найбільшу питому вагу у фінансуванні видатків на науку займало фінансування фундаментальних та прикладних досліджень і розробок у сфері державного управління. У 2013 році на дану сферу припадало 62,7% від загального обсягу виділених у Державному бюджеті коштів на науку. У 2016 році частка цієї сфери у фінансуванні науки скоротилася до 54,0%, однак у 2017-2018 рр. відбулося зростання обсягів її фінансування, що вплинуло на зниження її частки до 59,5% у 2018 році. Другою по структурі фінансування видатків на науку є фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки [21].

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновки про те, що у 2016 році зниження видатків Державного бюджету на науку становило 11,7% і їх обсяг складав 5294 млн.грн. Обсяг видатків державного бюджету на науку у 2017 році становив 5302 млн.грн, що усього на 0,2% вище порівняно з обсягом фінансування видатків Державного бюджету на науку у 2016 році. При цьому реальне удорожчання життя у 2017 році по відношенню до 2014-го року відбулося майже у 2,5 рази за рахунок девальвації курсу гривні та зростання цін. Тобто, фінансування науки в реальному вимірі зазнало суттєвого скорочення. У 2018 році обсяг видатків державного бюджету на науку зріс усього на 0,8% і склав 5348 млн.грн. Частка видатків на науку у обсягах ВВП мала постійну тенденцію до свого скорочення. Так, якщо у 2013 році частка видатків на науку становила 0,41% у ВВП України, то вже у 2018 році – 0,15%. Тобто, роль науки у загальній схемі перерозподілу фінансових ресурсів в економіці за останні 6 років зменшилася вдвічі. Якщо у 2014 році видатки на науку становили 1,81% від загального обсягу Доходів державного бюджету, то у 2018 році – 0,58%. Це говорить про те, що роль науки у загальній схемі перерозподілу фінансових ресурсів Державного бюджету за останні 6 років зменшилася втричі. В загальній структурі фінансування видатків на науку з Державного бюджету переважала частка видатків загального фонду, на який

припадало 68-80% від загального обсягу видатків. Відповідно, на спеціальний фонд припадало 20-32% від загального обсягу видатків. При цьому можемо помітити, що починаючи з 2013 року по 2017-й рік включно частка загального фонду державного бюджету у фінансуванні науки поступово почала знижуватися. За 2013-2017 рр. вона скоротилася з 80,6% до 67,3%, що свідчить про зниження науки у пріоритетах бюджетного фінансування. У 2017-2018 рр. відбулося незначне зростання частки загального фонду у фінансуванні науки до 72,5%.

2.2. Оцінка факторів бюджетного регулювання розвитку науки

Розвиток науки в Україні зумовлюється впливом ряду різноманітних факторів макро- та мікроекономічного характеру. Усі фактори, що впливають на розвиток системи бюджетного регулювання розвитку науки, можна поділити на певні групи, які наведено на рис. 2.5.

Рис. 2.5. Фактори впливу на бюджетне фінансування видатків бюджету на науку

Джерело: розроблено автором [12, 26, 51, 53]

Як видно з рис. 2.5, макросередовище фінансування видатків на науку включає в себе фактори широкого соціального плану: політичні, правові, фінансово-економічні, демографічні, національні, соціокультурні, науково-технічні та ін. Розглянемо фактори навколишнього макросередовища для бюджетного регулювання розвитку науки [53].

Історико-правовий аналіз вказує, що на кожному етапі розбудови Української держави важливу увагу приділяли саме освітній і науковій реформам.

Протягом семи десятиліть, вітчизняна наука була підпорядкована виключно волі свого єдиного власника – держави. Для неї готувалися та нею розподілялися кадрові фахівці вона фінансувала наукові заклади за «залишковим принципом», визначала її структуру, керівництво та саму технологію наукового процесу, вона ж оцінювала результати діяльності наукових закладів та навіть підводила підсумки їх змагання. Але це не було змаганням, а було суперництвом за прихильність вищих осіб, що не спиралося на єдину фактично можливу базу змагання – кооперацію праці вільних у своєму виборі стратегії і тактики виробників товарів і послуг [47].

Наукові заклади, отримавши незалежність, автономію від держави в той момент, коли вони найбільше стали потребувати державної підтримки, виявилися змушені самотійно і в екстреному порядку вибиратися з тієї важкої ситуації, в якій вони опинилися через збитковість якій сприяла державна політика. Особливо важко їм доводиться на сучасному етапі, коли відбувається зниження фінансової підтримки з боку держави через кризову ситуацію в економіці країни [47].

Вплив факторів політичного середовища доповнюється впливом факторів правового регулювання, які варто розглянути далі.

В поняття політичного макросередовища поряд з факторами виконавчої державної влади входить ще цілий ряд вагомих факторів, у тому числі законодавчі, правові чинники. Серед них – законодавчі акти, що регулюють відносини власності, підприємництва, конкуренції, захист прав споживачів та ін. Більш конкретно це відбивається в Законі України «Про науку та наукову діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII [45]. Цей закон регламентує відносини власності в системі наукової діяльності та визначає повноваження суб'єктів (в тому числі й органів управління) у здійсненні та управлінні науковою діяльністю. Він дає правову базу для виникнення і функціонування наукових

закладів закладів, розширює і визначає їх права, обмежує можливості органів управління втручатися в їх оперативну діяльність. Цим був створений правовий фундамент автономності наукового закладу. Разом з тим важливо, що в юридичному відношенні ступінь цієї автономності має право вибрати сам колектив закладу [7].

Найважливішим фактором бюджетного регулювання розвитку науки є вплив на неї загальної економічної ситуації в країні.

У розвинених країнах вже не піддається сумніву, що інвестиції в сферу освіти та науки є одними з найнадійніших. За оцінками американських експертів, 1 долар США витрат у системі наукової діяльності дозволяє отримати від 3 до 6 доларів прибутку. Проте в нашій країні подібні тенденції поки не можуть проявитися: у розрахунку на одного вітчизняного науковця у нас припадає частина виробленого національного доходу, в десять разів менша, ніж в розрахунку на його американського колегу [26].

Рис. 2.6. Частка витратів на науку та вищу освіту у загальній структурі державних витратів на соціальну сферу у 2018 р., %

Джерело: розроблено автором на основі: [26]

Варто зазначити, що, за даними 2018 року, частка видатків на фінансування науки та вищої освіти у загальному обсязі видатків на фінансування соціальної сфери у Німеччині становила 5,1%, у Польщі – 5,6%, у Великобританії – 5,2% (рис. 2.6) [20].

Проте вважаємо, що цей показник не може комплексно характеризувати стан фінансування наукової діяльності. Абсолютний рівень фінансування науки в Україні, особливо у витратах на одного співробітника, є значно нижчим.

Економічна політика в області оплати праці науково-педагогічних кадрів, професорсько-викладацького складу вже протягом кількох десятиліть демонструє прихильність викривленій шкалі престижності професій. Якщо в США заробітна плата викладацького складу перевищує зарплатню кваліфікованого робітника в 2-2,5 рази (середня зарплата професорів – 4,5 тис. дол. на місяць), то в нашій країні - все навпаки.

Рис. 2.7. Середній вік докторів наук за 2010-2018 рр.

Джерело: розроблено автором на основі: [26]

Безумовно, такий стан справ ініціює відтік кваліфікованих кадрів як в альтернативні освітні структури, так і з освіти в цілому. Старіє професорсько-викладацький склад. За період з 2010 по 2014 рр. середній вік

докторів наук збільшився на 2 роки і досяг передпенсійного – 58,2 років, а в 2018 році склав 61 рік (рис. 2.10) [26].

З відтоком талановитої молоді через низький рівень матеріального положення та необхідності заробітків поза науковими закладами порушується спадковість наукових і педагогічних шкіл [26].

Однак, найбільш суттєва особливість економічного середовища суспільства, що визначає кризовий стан у вітчизняній науці – недостатній загальний рівень доходів підприємств і недостатня купівельна спроможність населення, які безпосередньо пов'язані з ситуацією в країні, яка склалася та спостерігається останнім часом, а саме фінансовою кризою в усіх сферах економіки. Тому розглянемо особливості факторів демографічного середовища.

Демографічні характеристики і тенденції розвитку населення відіграють у кон'юнктурі попиту на наукові послуги та продукти особливо важливу роль. Розглянемо найбільш значущі з них (додаток Г).

Чисельність наявного населення України (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення АТО) станом на 1 січня 2019 р. склала 42 млн 150 тис. осіб. Як свідчать статистичні дані, упродовж останніх 10 років чисельність населення скоротилася на 10% [38].

Згідно з доповідями ЮНЕСКО до кінця ХХ ст. чітко визначилися групи країн за рівнем кількості студентів на 10 тис. чол. населення. У лідируючій групі знаходяться країни Західної Європи та Північної Америки, дуже низькі показники мають багато країн Південної Америки та країн Африки на південь від Сахари.

Вирішити цю проблему в оперативному порядку неможливо як з фінансових так і з інших матеріальних міркувань сьогодення. Навіть допомога з боку розвинених країн і міжнародних організацій у сфері науки не послаблює, а посилює відтік кадрів з країни, якій ця допомога надається.

Надалі варто розглянути особливості соціально-культурного та національного середовища.

Моделі та практика науки зокрема, залежать від національної структури та національних особливостей. І хоча окремі наукові заклади в конкретній країні відображають типологію та характерні риси таких моделей по-різному, ці особливості дуже відчутні [50].

Політика розвитку науки України базується на принципах демократизації та гуманізму, орієнтована на досягнення сучасного світового рівня, відродження самобутнього національного характеру, докорінне покращення змісту, форм і методів навчання, збільшення інтелектуального потенціалу країни. У 90-х роках продовжувала спостерігатися тенденція реорганізації великих педагогічних інститутів країни в університети. Так, у 1992 році на базі Івано-Франківського педагогічного інституту було відкрито Прикарпатський університет. Луцький педінститут у 1993 році перетворено у Волинський університет. У 1994 році організовано Східноукраїнський університет, 1995 році Черкаський, у 2003 році Миколаївський і Херсонський педінститути стали державними університетами. Відновлено діяльність двох історичних для України навчальних закладів: Національного університету «Києво-Могилянська академія» та Національного університету «Острозька академія». З середини 90-х років за вагомі досягнення у підготовці науково-педагогічних кадрів, внесок у розбудову Української держави та міжнародне визнання деяким вищим навчальним закладам Указом Президента України було надано статус Національних. Сьогодні їх – більше шести десятків [52].

Протягом останніх років було переборено державну монополію в галузі науки. Структура науки та вищої освіти України розбудована відповідно до структури освіти розвинених країн світу, визначеної ООН, ЮНЕСКО та іншими міжнародними організаціями.

Науку та вищу освіту, як ніяку іншу послугу або товар, долучено до науки. Попит на наукові послуги прямо пов'язаний з рівнем науки: чим вище рівень науки, тим гостріша потреба в нових знаннях і додатковій освіті. Відповідно зростанню культурного рівня збільшується частка витрат у

бюджеті, яку споживач усвідомлено вкладає на задоволення своїх освітніх потреб.

Відмова від домінуючих офіційних ідеологічних догм безумовно позитивно вплинула на наукову та освітню діяльність як безпосередньо, так і опосередковано, через звільнення науки. Але її сучасний стан в Україні характеризується як, в значній мірі, деформований та зруйнований [7].

Вся увага нашого суспільства і кожного з його членів зосереджена на ринкових відносинах. Ринок формує культуру та моральність, які суттєво відрізняються від офіційно визнаних в нашій країні.

Крім перерахованих вище факторів морально-етичного та соціального середовища не менш важливим є тендерний фактор. Його негативний вплив є наслідком напруженості в колективі співробітників наукових та вищих освітніх закладів, пов'язаний з підвищеною вірогідністю скорочення штатів внаслідок економії коштів, обумовлений важкою фінансовою ситуацією в умовах фінансової кризи [56].

Науково-технічний прогрес – один з найбільш великомасштабних факторів прямої дії, що визначає попит на наукові послуги конкретних профілів і спеціальностей підготовки, тобто асортимент освітніх послуг. Ця дія виявляється в ряді випадків більш вагомою, ніж часто протидіючі їй впливи інших сфер навколишнього середовища, включаючи демографічну, політичну та ін. Однак, в умовах України говорити про значний вплив НТП на розвиток фінансування наукової галузі не доводиться. Державна політика бюджетного регулювання розвитку науки спрямована безпосередньо на подолання бюджетного дефіциту.

Здійснення сукупності дій щодо запобігання, послаблення та захисту від загроз негативного впливу перелічених факторів не повинно зводитися до простого реагування на загрози. Необхідні науково обґрунтовані процедури їхнього передбачення, регулювання, пристосування діяльності наукових закладів до зовнішніх умов, що змінюються. У зв'язку з цим важливого значення набуває вирішення проблеми самофінансування наукових закладів.

Висновок до розділу 2

За результатами проведеного дослідження можемо зробити такі висновки:

1. Проведений аналіз дозволяє зробити висновки про те, що у 2016 році зниження видатків Державного бюджету на науку становило 11,7% і їх обсяг складав 5294 млн.грн. Обсяг видатків державного бюджету на науку у 2017 році становив 5302 млн.грн, що усього на 0,2% вище порівняно з обсягом фінансування видатків Державного бюджету на науку у 2016 році. При цьому реальне удорожчання життя у 2017 році по відношенню до 2014-го року відбулося майже у 2,5 рази за рахунок девальвації курсу гривні та зростання цін.

2. В загальній структурі фінансування видатків на науку з Державного бюджету переважала частка видатків загального фонду, на який припадало 68-80% від загального обсягу видатків. Відповідно, на спеціальний фонд припадало 20-32% від загального обсягу видатків. При цьому можемо помітити, що починаючи з 2013 року по 2017-й рік включно частка загального фонду державного бюджету у фінансуванні науки поступово почала знижуватися. За 2013-2017 рр. вона скоротилася з 80,6% до 67,3%, що свідчить про зниження науки у пріоритетах бюджетного фінансування. У 2017-2018 рр. відбулося незначне зростання частки загального фонду у фінансуванні науки до 72,5%.

3. Було виділено ряд факторів впливу на бюджетне регулювання розвитку науки в Україні, до яких відносяться: політичні, демографічні національні, правові, соціально-культурні, фінансово-економічні, науково-технічні. Здійснення сукупності дій щодо запобігання, послаблення та захисту від загроз негативного впливу перелічених факторів не повинно зводитися до простого реагування на загрози. Необхідні науково обґрунтовані процедури їхнього передбачення, регулювання, пристосування діяльності наукових закладів до зовнішніх умов, що змінюються. У зв'язку з цим важливого значення набуває вирішення проблеми самофінансування наукових закладів.

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ В УКРАЇНІ

3.1. Особливості бюджетного регулювання наукової сфери

Одним з основних завдань бюджетного регулювання розвитку науки є упорядкування кількості бюджетних програм у даній сфері, складання головними розпорядниками бюджетних коштів плану діяльності на наступні бюджетні періоди відповідно до пріоритетів соціально-економічного розвитку [5]. Формування оптимального складу і структури видатків є пріоритетним напрямком дослідження і розвитку, оскільки саме видатки є ресурсною базою органів влади у проведенні бюджетної політики, реалізації соціальних та економічних реформ, що за загальну мету мають зміцнення фінансової системи країни. Формування організаційно-правових основ бюджетного регулювання розвитку науки в Україні передбачає визначення основної нормативної бази, яка регламентує діяльність вищих навчальних та наукових закладів. Чинне законодавство нашої держави у сфері наукової діяльності базується на Конституції України [24] та складається із законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [45], та інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку (рис. 3.1). Перелічені вище нормативні документи визначають загальні правові засади регулювання наукової діяльності та порядок її фінансування в Україні, а отже, вони формують правове поле для появи та попередження загроз економічній безпеці вишів.

Згідно із законами України "Про наукову і науково-технічну діяльність" [45] та "Про вищу освіту" [46] базове фінансування має поширюватися не лише на науково-дослідні інститути, а й на університети для проведення наукових досліджень, наукових і науково-технічних розробок. Відповідно до бачення МОН воно має надаватися не всім, а лише університетам, які отримують статус "дослідницький університет". Величина ж фінансування для кожного

університету в цьому статусі має визначатися за результатами їх державної атестації, а також рейтингового оцінювання наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності [7].

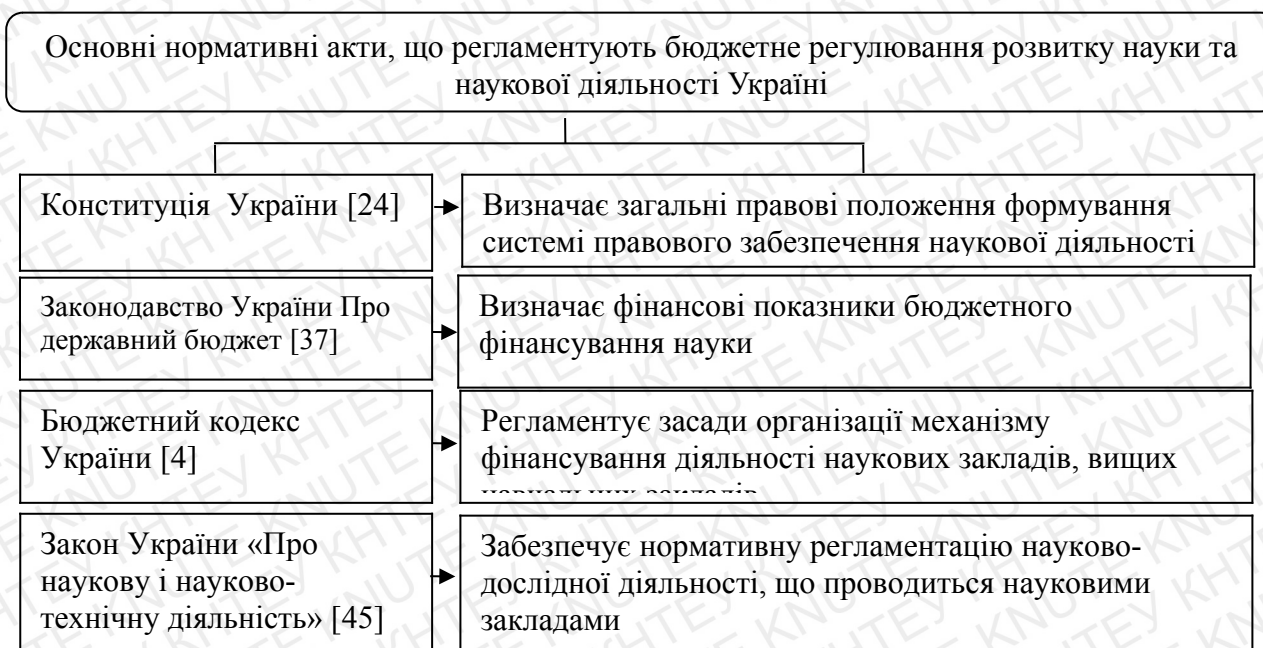

Рис. 3.1. Основні нормативні акти, що регламентують окремі питання бюджетного регулювання розвитку науки в Україні

Джерело: розроблено за даними [4, 24, 37, 45]

З метою створення системи оцінювання наукової діяльності наукових установ і ВНЗ розроблено проекти документів із проведення державної атестації закладів вищої освіти: Порядок проведення державної атестації закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності, який має затверджуватись Постановою Кабінету Міністрів України; Положення про проведення державної атестації університетів, академій та інститутів Міністерства освіти і науки України; Методику рейтингового оцінювання наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності університетів, академій та інститутів Міністерства освіти і науки України [33].

Згідно з Порядком проведення державної атестації за результатами експертного оцінювання та на основі атестаційної оцінки мають бути віднесені до певної кваліфікаційної групи за кожним науковим напрямом. До групи "А"

будуть включатися ЗВО, наукові дослідження яких виконуються на світовому рівні розвитку науки і технологій, мають важливе загальнодержавне та/або світове значення. До групи "Б" - ЗВО, наукові дослідження яких виконуються на високому професійному рівні, мають важливе значення для окремих галузей економіки, інших сфер суспільного життя, зміцнення національної безпеки. До групи "В" належатимуть ЗВО, наукові дослідження яких виконуються на задовільному професійному рівні та мають значення насамперед для забезпечення належного рівня освітнього процесу. Заклади, не віднесені до жодної з цих груп, уважатимуться такими, що не пройшли атестацію [26].

У Порядку зазначається також, що результати державної атестації використовуватимуться головними розпорядниками, до сфери управління яких належать ЗВО, які пройшли атестацію, під час [22]:

- планування обсягу видатків державного бюджету для забезпечення наукової та науково-технічної діяльності ЗВО;
- формування переліків наукових напрямів ЗВО, яким надається пріоритетна фінансова підтримка за рахунок коштів державного бюджету, зокрема, через механізм базового фінансування;
- розгляду питання щодо реорганізації чи ліквідації ЗВО.

Важливо також охарактеризувати зарубіжний досвід бюджетного регулювання розвитку науки (Додаток Д)

Бюджетного регулювання розвитку науки та наукових досліджень

З таблиці 2.2 можна зробити висновок, що для фінансування наукової галузі розвинені країни світу активно залучають кошти приватного сектору та філантропів. В Україні ж суб'єкти господарювання не зацікавлені у вкладанні коштів, оскільки рівень їх окупності складає 5 і більше років. Благодійники також не зацікавлені у підтримці даного сектору, оскільки не відчують підтримки з боку держави у податковому та регулюючому аспекті. Пожвавлення тут можливе за рахунок прийняття та реформування законів про

благодійницьку і неприбуткову діяльність, а також створення клімату суспільного визнання та введення переваг, пов'язаних з виникаючими зобов'язаннями перед бюджетом у вигляді податкових та обов'язкових платежів [12].

На жаль, в Україні склалась така ситуація, що вітчизняні підприємці не усвідомлюють необхідності інвестування в дослідження та розробки. Держава повинна активніше впливати на інноваційні процеси, виступати їх ініціатором та залучати до інноваційного процесу підприємців, навіть примусово. Варто зазначити, що впровадження інновацій сприяє покращенню багатьох позицій в діяльності підприємства, що проявляється в посиленні їх конкурентоспроможності, зростанні прибутковості, розширенні ринкового сегмента тощо [51].

Враховуючи масштабність, фінансову ємність впровадження інновацій та обмеженість власних ресурсів суб'єктів господарювання і бюджетних коштів, виникає необхідність залучення в процес інвестування інновацій фінансових ресурсів банківського та небанківського сегмента фінансового ринку. В світовій практиці фінансові інститути, які беруть участь у фінансуванні інноваційної діяльності, отримують додаткові стимули [37]. Державне гарантування повернення кредитів – один з найперспективніших шляхів залучення банківських ресурсів до фінансування інноваційної діяльності.

У структурі бюджетного регулювання розвитку науки повинні збалансовано взаємодіяти всі складові: фундаментальна наука, прикладні дослідження та розробки. Досвід розвинених країн визначає таке співвідношення між цими складовими, а саме: 15% – на фундаментальну науку, 25% – на прикладну науку, 60% – на розробки [9], що дозволяє більш ефективно використовувати результати досліджень та розробок в економіці. Сьогодні в Україні ця пропорція дещо порушена.

Наразі в Україні підприємницький сектор на етапі фундаментальних досліджень не зацікавлений інвестувати кошти в дослідження та розробки через досить високий ризик втрати коштів, непередбачуваність процесу

наукового пошуку, складність комерціалізації результатів науково-технічної діяльності тощо. З огляду на це значна фінансова підтримка фундаментальних досліджень поки що може здійснюватися лише з боку держави [9]. Однак, враховуючи зарубіжний досвід, можна запропонувати наступні перспективні напрямки удосконалення системи фінансування видатків на науку:

1. Джерелом додаткових коштів можуть бути контракти на навчально-інформаційні послуги закладів вищої освіти для підприємств. Такий варіант передбачає кооперування приватного сектору та ВУЗів. Цей шлях доцільний тоді, коли зароблених грошей вистачає і на створення бажання у професури "донавчатися" та робити незвичне, і на підтримку традиційних курсів для основного контингенту студентів [26].

2. Перспективним напрямком удосконалення системи бюджетного регулювання розвитку науки може виступати організація досліджень на замовлення приватного сектору. Поширеними формами його реалізації є "наукові парки", "наукові готелі" тощо. Цей підхід також створює проблеми різного ступеня складності (наприклад, як професору оприлюднювати свої набутки, якщо їх власником є фірма-спонсор), проте цей вид фінансової підтримки ВЗО невпинно розвивається й удосконалюється [26].

3. Іншим важливим шляхом розвитку системи бюджетного регулювання розвитку науки може бути отримання коштів від власності, від продажу території, приміщень, від вкладення коштів університету в акції, від його участі в іншій фінансовій діяльності. Це явище малопоширене, і навіть серед професорів з економічних наук досвід невеликий (за винятком, можливо, США). Тому закладам освіти рекомендують передати гроші тим, хто вміє їх збільшувати. Бажано все ж не відмовлятися від створення в університетах малих підприємств, які безпосередньо працюватимуть на навчальний процес чи на наукові дослідження.

4. Важливим джерелом фінансування можуть бути філантропи. Їх можна стимулювати через закони про благодійницьку і неприбуткову діяльність, а

також створення клімату суспільного визнання та оцінки донорів шляхом формування важливої для них позитивної аури [50].

5. В останні роки набирає популярності перспектива залучення міжнародних допомог у бюджетного регулювання розвитку науки в Україні. Розвинені держави щороку надають подібні допомоги бідним країнам Африки і Азії з метою розвитку їх систем освіти. Досвід переконує, що надання коштів на друкарні, побудову шкіл з ефективними матеріалами є більш доцільним, ніж відрядження ректорів і професури для перенесення досвіду.

Реальна диверсифікація джерел фінансування вимагає, крім усього іншого, створення у ВЗО спеціалізованої структури і залучення до справи висококваліфікованих фахівців з менеджменту і маркетингу. Це викличе істотні збурення в ієрархії впливів внутрішньої діяльності університетів, що ще раз засвідчить взаємопов'язаність усіх складових вищої школи. Бажано, щоб ці явища не перемножилися і не спричинили ефекту "снігової лавини".

Таким чином, формування організаційно-правових основ бюджетного регулювання розвитку науки в Україні передбачає визначення основної нормативної бази, яка регламентує діяльність вищих навчальних та наукових закладів. Чинне законодавство нашої держави у сфері наукової діяльності базується на Конституції України та складається із законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», та інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку.

3.2. Визначення перспектив удосконалення бюджетного регулювання розвитку науки

З визначення напрямків удосконалення фінансування наукової діяльності в Україні пропонуємо здійснити оцінку достатності фінансування видатків на науку у розрахунку на душу населення в Україні. Дана оцінка дозволить виявити, наскільки між собою корелюють показники видатків на науку та чисельність населення (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Порівняльна динаміка видатків на науку з динамікою чисельності населення
України за 2013 – 2018 рр. [21, 38]

Показники	Показники достатності фінансування видатків на науку						Абсолютне відхилення, %	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013-2018	2017-2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чисельність населення, млн. осіб	46,0	45,4	42,9	42,6	42,4	42,2	-3,8	-3,3
Фінансування науки, млн. грн	5994,2	5294,4	5302,5	5347,5	6924,1	8678,6	2684,5	1754,5
Обсяг видатків на науку на душу населення, грн / рік	130,4	115,6	116,2	117,4	152,4	205,9	75,5	53,5
Щорічні темпи приросту чисельності населення, %	-	-0,4	-0,3	-0,2	-0,3	-7,2	-	-
Щорічні темпи приросту фінансування видатків на науку, %	-	-11,7	0,2	0,8	29,5	25,3	-	-

*побудовано за даними ДКСУ та Державної служби статистики України [38, 21]

Як свідчать дані табл. 3.1, показники чисельності населення та обсягів фінансування видатків на науку свідчать про те, що у 2013-2014 рр. темпи скорочення видатків на науку склали 11,7%, вони відповідно значно перевищували темп скорочення чисельності населення, який був від'ємним і становив -0,4%. У 2015-2016 рр. можна було спостерігати зворотну тенденцію – темпи зниження фінансування науки були значно вищими за темпи зниження чисельності населення у цьому періоді. У 2017-2018 темпи зміни видатків та чисельності населення були майже синхронними. Наведена ситуація свідчить, що упродовж 2015-2016 рр. темпи динаміки чисельності були суттєво нижчими за темпи виконання Державного бюджету за видатками на науку. Урівняння темпів приросту видатків бюджету з приростом чисельності населення у 2017-2018 рр. зумовлено економічною кризою та катастрофічною девальвацією національної грошової одиниці [21].

Порівняльний аналіз динаміки фінансування науки в Україні та ЄС (рис. 3.4) означає, що показники фінансування науки не є достатніми по відношенню до динаміки чисельності населення. Можна припустити, що обсяг бюджетного фінансування науки в економіці є настільки мізерним, що мало відображається на рівні життя населення та відповідно – на його прирості. Більшість дослідників вважає, що головною проблемою, що значно стримує розвиток галузі є недостатній обсяг фінансування, що спричиняється цілеспрямованою державною політикою [44].

Проблеми фінансування науки за допомогою державно-приватного партнерства актуалізуються в сучасних умовах в зв'язку з тим, що його розвиток у соціально-культурній сфері пов'язаний зі створенням сприятливих інституційних умов для інвестиційних вкладень у відтворення висококонкурентного людського капіталу, використання якого забезпечить інноваційний розвиток суспільства.

Виходячи з особливостей культурної сфери, державно-приватне партнерство у галузі науки і мистецтва можна трактувати як систему довгострокових фінансово-економічних відносин між інститутами держави та суб'єктами приватного сектора економіки з реалізації проектів на основі партнерства, тобто об'єднання ресурсів, розподілу доходів і переважних вигод, витрат і ризиків [51]. Державно-приватне партнерство у сфері науки - альянс між владою та бізнесом з метою реалізації важливих для суспільства проектів.

До базових принципів державно-приватного партнерства в сфері науки можна віднести: партнерський рівноправний характер (як державний, так і приватний сектори економіки мають права власності на використовувані ними у партнерстві активи, рівноправний характер зафіксований в офіційних документах - договорах, контрактах та ін); чітко визначений період часу (тривалість проектів); досягнення єдиних цілей для реалізації суспільно-важливих інтересів; розподіл зобов'язань і ризиків у використанні отриманих результатів; наявність однакових важелів впливу і контролю з боку держави та

бізнесу над реалізацією проекту; ефективне використання ресурсів, вкладених державою і бізнесом в галузь науки і мистецтва [12].

У кожній державі мають місце свої причини для використання державно-приватного партнерства. Актуалізація передумов залучення державою приватних інвесторів для спільної діяльності у галузі науки і мистецтва є надзвичайно важливою, оскільки культура розглядається як найважливіший ресурс економічного розвитку і об'єкт для ефективного інвестування.

В даний час можуть використовуватися різні форми державно-приватного партнерства в сфері науки, які мають певні особливості і відрізняються від можливих форм державно-приватного партнерства в інших галузях.

Зарубіжний досвід свідчить про можливість застосування наступних механізмів державно-приватного партнерства у галузі науки і мистецтва:

- оренда та безоплатне користування об'єктами науки;
- безоплатна передача у власність об'єктів культурної спадщини;
- довірче управління об'єктами науки;
- концесія;
- аутсорсинг;
- інвестиційні угоди [51].

В умовах комерціалізації сфери науки досить широкого поширення набуває оренда, до особливостей якої належить обов'язок зазначення в договорі оренди відомостей про специфічні риси, що складають предмет охорони культурної спадщини, та вимог до його збереження. Оренда може також активно використовуватися при здійсненні державно-приватного партнерства щодо музеїв, бібліотек, театрів.

Створення інститутів державно-приватного партнерства передбачає:

- розвиток меценатства та благодійництва в сфері науки;
- формування ринку культурних цінностей, спільна участь держави та бізнесу у розвитку цього ринку, а також в економічно-ефективних проектах у сфері науки.

Специфічними обмеженнями для розвитку державно-приватного партнерства в галузі науки і мистецтва є:

- нерозвиненість інституту експертизи та оцінки культурних цінностей;
- нерозвиненість інституту експертизи реставрації;
- відсутність державної політики та єдиного державного підходу до проблеми збереження архітектурного вигляду історичних міст і зон;
- нерозвиненість інституту громадської експертизи у відповідних областях у сфері науки [32].

Аналіз варіативності застосування різних форм державно-приватного партнерства у галузі науки і мистецтва дозволяє стверджувати, що важливим напрямком їх адаптації є виявлення кращих форм відповідно до специфіки даної сфери. У структурі державного майна закладів науки є досить висока частка об'єктів, приватизація яких заборонена або недоцільна. Але разом з тим для ефективного розвитку науки необхідно як залучення приватних інвестицій, так і впровадження нових бізнес-ідей.

Розвитку державно-приватного партнерства в Україні, з урахуванням можливої адаптації досвіду західних країн, сприятиме створення спеціального органу з підтримки державно-приватного, який повинен стати сполучною ланкою між державою і бізнесом, своєрідним посередником у проектах державно-приватного партнерства.

Зважаючи на зарубіжний досвід можна вивести найбільш загальні функціональні обов'язки спеціального органу з підтримки та розвитку державно-приватного партнерства [7]:

- координація дій державних органів, що беруть участь у підготовці проектів державно-приватного партнерства та прийнятті рішень з питань їх реалізації;
- участь у фінансуванні підготовки проекту;
- методологічна підтримка учасників проектів державно-приватного партнерства з питань управління та фінансування;

- експертна участь у розробці законодавства з питань державно-приватного партнерства;
- експертний аналіз планованих проектів державно-приватного партнерства [56].

На практиці державно-приватне партнерство в галузі науки і мистецтва має бути реалізовано в контексті розвитку механізмів участі різного роду некомерційних організацій у наданні суспільних послуг, що передбачає часткову передачу зобов'язань та ресурсів від бюджетного сектора до недержавних некомерційних організацій. На сьогоднішній день сектор недержавних некомерційних організацій в Україні характеризується невеликим, у порівнянні з розвиненими країнами, розміром. Разом з тим вдосконалення інституційних умов функціонування некомерційних організацій належить до найважливіших напрямків розвитку інститутів громадянського суспільства.

Системі державної підтримки соціально-орієнтованих некомерційних організацій необхідна розробка заходів такої підтримки, яка може включати: пряму фінансову підтримку за рахунок бюджетних коштів; майнову підтримку соціально-орієнтованим некомерційним організаціям; надання матеріальної підтримки у вигляді пільг зі сплати податків і зборів.

В рамках системи бюджетної підтримки важливим напрямком слід вважати розвиток практики субсидування процентної ставки за кредитами, що залучаються комерційними організаціями та іншими виробниками соціально-значущих послуг, а також розвиток практики надання бюджетних гарантій при кредитуванні даних організацій. Доцільність розвитку перерахованих заходів пов'язана з низькою доступністю фінансово-кредитних ресурсів для некомерційних організацій, а також відсутністю достатніх активів, які можна використовувати в якості застави. У частині надання державних гарантій некомерційним організаціям слід зазначити практичну їх відсутність для українських організацій, що певною мірою пов'язано з незацікавленістю органів влади в демонополізації системи надання державних послуг, а також відсутністю законодавства в цій сфері. Це вимагає, в свою чергу, підготовки

нормативно-правового акту, що відображає порядок і критерії відбору конкретних проектів і програм для органів державної влади.

Можемо сформулювати такі пропозиції щодо створення умов для залучення позабюджетних коштів у фінансування розвитку науки:

1. З метою залучення коштів на розвиток науки в рамках благодійної допомоги, коштів меценатів та спонсорів необхідно розробити сприятливе законодавче поле.

У ст. 20 Закону України № 3091-III від 07.03.2002 “Про благодійництво та благодійні організації” необхідно чітко встановити якими саме “податковими та іншими пільгами” користуються “фізичні та юридичні особи, які віддають частину своїх прибутків, заощаджень або майна на благодійну діяльність”. Відповідні норми також необхідно врахувати у проекті Податкового кодексу України та внести ці положення до Закону “Про державний бюджет України”.

2. В Україні необхідно розробити й ухвалити законопроект “Про меценатство”, який би сприяв розвитку не лише корпоративного, але й приватного меценатства.

При удосконаленні правових засад регулювання науки передбачити спеціальний розділ про механізми позабюджетного її фінансування та фінансову підтримку не лише “базової мережі закладів науки”, але й неприбуткових організацій науки – тих, які не ставлять отримання прибутку за основну мету своєї діяльності. У подальшій роботі над проектом основного закону про науку необхідно передбачити програмний підхід до фінансування сфери науки та механізми залучення позабюджетних коштів на її розвиток.

3. Актуальним для України є розробка ефективного та прозорого механізму розподілу бюджетних коштів на конкурсній основі, який би стимулював конкуренцію на ринку освітніх послуг, програм, проектів.

Висновок до розділу 3

Отже, головною метою реформи системи бюджетного регулювання науки в Україні є забезпечення ефективного розподілу ресурсів в системі науки при збереженні принципу рівного, справедливого і безоплатного доступу до послуг.

Розділення функцій фінансування і функціонування закладів науки є першим кроком в цьому напрямку. Головним завданням розпорядників коштів у новій системі буде розробка і запровадження прозорого механізму визначення пріоритетів, який зробить можливим ефективний в соціальному плані розподіл обмежених ресурсів, і розробка і запровадження контрактної системи надання культурної допомоги, яка зробить фінансування залежним від кількості і якості наданих послуг і забезпечить їх ефективність в затратному сенсі. Вказані заходи повинні бути доповнені реформування правового і економічного статусу надавачів допомоги. Без такого реформування суттєве покращення якості культурної допомоги, що надається громадянам України в громадському секторі, буде малоімовірним.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Таким чином, на основі проведеного дослідження можемо сформулювати наступні висновки і пропозиції:

Бюджетне регулювання розвитку науки являє собою комплекс науково-обґрунтованих заходів держави щодо зміцнення і збільшення ресурсного потенціалу фінансування наукової сфери з державного бюджету, посилення соціальної спрямованості бюджетних видатків на науку, забезпечення реалізації програм підтримки розвитку науки. Бюджетне регулювання є одним із дієвих інструментів забезпечення макроекономічної стабілізації та активізації соціально-економічного зростання. Економічне призначення бюджету реалізується у забезпеченні формування конкурентного ринкового середовища, стимулюванні структурної перебудови економіки, фінансовій підтримці перспективних і важливих галузей національного виробництва, стимулюванні розвитку вітчизняних товаровиробників та сприянні експорту вітчизняної продукції на світові ринки, формуванні і реалізації боргової політики тощо. Бюджетна політика фінансового регулювання є одним із дієвих інструментів забезпечення макроекономічної стабілізації та подальшої активізації економічного зростання.

Формування організаційно-правових основ бюджетного регулювання розвитку науки в Україні передбачає визначення основної нормативної бази, яка регламентує діяльність вищих навчальних та наукових закладів. Чинне законодавство нашої держави у сфері наукової діяльності базується на Конституції України та складається із законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», та інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку.

Аналіз зарубіжного досвіду бюджетного регулювання розвитку науки дає підстави свідчити про те, що країни з розвинутою ринковою економією виділяють на фінансування науки значні ресурси. За даними Євростату, частка обсягу витрат на наукові дослідження та розробки у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 1,72%, у Китаї – 1,71%, США – 2,61%, Японії – 2,61%,

Південній Кореї – 3,65%. Слід зазначити, що динаміка витрат на наукові дослідження у ЄС та інших зазначених країнах протягом останнього десятиліття була позитивною. Натомість в Україні спостерігаються протилежні тенденції: частка витрат на наукові дослідження скоротилася з 0,41% ВВП у 2013 році до 0,15 % у 2018 році. В ЄС приватний бізнес спрямовує на наукові дослідження та розробки понад 67% від всіх витрат, в Україні – лише 8%. Другим за обсягом джерелом фінансування виступає державний сектор, частка якого в ЄС – 33%, Україні – 92%. Як свідчать дані рис. 3.4, в цілому середній рівень видатків на науку у розрахунку на 1-го жителя України складав у 2013 році 12,4 євро на рік, у 2014 році 10,5 євро на рік, у 2015 році 9,7 євро на рік, у 2016 році 6,5 євро на рік, у 2017 році – 5,4 євро на рік, у 2018 році – 7,5 євро на рік.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновки про те, що у 2016 році зниження видатків Державного бюджету на науку становило 11,7% і їх обсяг складав 5294 млн.грн. Обсяг видатків державного бюджету на науку у 2017 році становив 5302 млн.грн, що усього на 0,2% вище порівняно з обсягом фінансування видатків Державного бюджету на науку у 2016 році. При цьому реальне удорожчання життя у 2017 році по відношенню до 2014-го року відбулося майже у 2,5 рази за рахунок девальвації курсу гривні та зростання цін. Тобто, фінансування науки в реальному вимірі зазнало суттєвого скорочення. У 2018 році обсяг видатків державного бюджету на науку зріс усього на 0,8% і склав 5348 млн.грн. Частка видатків на науку у обсягах ВВП мала постійну тенденцію до свого скорочення. Так, якщо у 2013 році частка видатків на науку становила 0,41% у ВВП України, то вже у 2018 році – 0,15%. Тобто, роль науки у загальній схемі перерозподілу фінансових ресурсів в економіці за останні 6 років зменшилася вдвічі. Якщо у 2014 році видатки на науку становили 1,81% від загального обсягу Доходів державного бюджету, то у 2018 році – 0,58%. Це говорить про те, що роль науки у загальній схемі перерозподілу фінансових ресурсів Державного бюджету за останні 6 років зменшилася втричі. В загальній структурі фінансування видатків на науку з

Державного бюджету переважала частка видатків загального фонду, на який припадало 68-80% від загального обсягу видатків. Відповідно, на спеціальний фонд припадало 20-32% від загального обсягу видатків. При цьому можемо помітити, що починаючи з 2013 року по 2017-й рік включно частка загального фонду державного бюджету у фінансуванні науки поступово почала знижуватися. За 2013-2017 рр. вона скоротилася з 80,6% до 67,3%, що свідчить про зниження науки у пріоритетах бюджетного фінансування. У 2017-2018 рр. відбулося незначне зростання частки загального фонду у фінансуванні науки до 72,5%.

Було виділено ряд факторів впливу на бюджетне регулювання розвитку науки в Україні, до яких відносяться: політичні, демографічні національні, правові, соціально-культурні, фінансово-економічні, науково-технічні. Здійснення сукупності дій щодо запобігання, послаблення та захисту від загроз негативного впливу перелічених факторів не повинно зводитися до простого реагування на загрози. Необхідні науково обґрунтовані процедури їхнього передбачення, регулювання, пристосування діяльності наукових закладів до зовнішніх умов, що змінюються. У зв'язку з цим важливого значення набуває вирішення проблеми самофінансування наукових закладів.

Порівняльний аналіз динаміки фінансування науки в Україні та ЄС свідчить, що показники фінансування науки не є достатніми по відношенню до динаміки чисельності населення. Можна припустити, що обсяг бюджетного фінансування науки в економіці є настільки мізерним, що мало відображається на рівні життя населення та відповідно – на його прирості. Головною метою реформи системи бюджетного регулювання науки в Україні є забезпечення ефективного розподілу ресурсів в системі науки при збереженні принципу рівного, справедливого і безоплатного доступу до послуг. Розділення функцій фінансування і функціонування закладів науки є першим кроком в цьому напрямку. Головним завданням розпорядників коштів у новій системі буде розробка і запровадження прозорого механізму визначення пріоритетів, який зробить можливим ефективний в соціальному плані розподіл обмежених

ресурсів, і розробка і запровадження контрактної системи надання культурної допомоги, яка зробить фінансування залежним від кількості і якості наданих послуг і забезпечить їх ефективність в затратному сенсі. Вказані заходи повинні бути доповнені реформування правового і економічного статусу надавачів допомоги. Без такого реформування суттєве покращення якості культурної допомоги, що надається громадянам України в громадському секторі, буде малоімовірним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич К.С. Моделювання взаємозв'язків дефіциту державного бюджету України із показниками макроекономічної динаміки / К.С. Базилевич, О.В. Цапук // Банківська справа -2012. – № 3. – С. 24-29.
2. Богдан Т. Регулювання боргових процесів на новому етапі розвитку світової фінансової системи / Т. Богдан // Вісник НБУ. - №8. - 2012. - С.18 - 24.
3. Бойко Т.А. Необхідність бюджетного регулювання / Т.А. Бойко // Економічні науки, 2014. - №2. – С.65-71
4. Бюджетний кодекс України: Закон України, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
5. Вахненко Т. Напрями вдосконалення боргової політики держави / Т. Вахненко // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2012. – № 5. – С. 16-24.
6. Вишневська Н.В. Бюджетна політика: регіональний аспект: монографія / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Економічний факультет. Кафедра держ. фінансів. — Луцьк : РВВ "Вежа" Волинського держ. ун-ту ім. Л.Українки, 2015. — 244с.
7. Гетманець О. П. Бюджетне законодавство України як об'єкт бюджетного контролю / О. П. Гетманець // Форум права. - 2016. - № 4. - С. 66-71
8. Господарський Кодекс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=436-15>
9. Гребеник К. В. Особливості функціонування бюджетної системи у країнах з розвинутою економікою / К. В. Гребеник // Економічний вісник університету. - 2018. - Вип. 37(1). - С. 217-226.
10. Гребеник К. В. Розвиток системи бюджетного регулювання економіки / К. В. Гребеник // Економка та держава, 2018. - № 1. – С. 98-105

11. Гребеник К. В. Розвиток системи бюджетного регулювання економіки / К. В. Гребеник // Економіка та держава, 2018. - № 11. - С. 97–101.
12. Данилова І. Зарубіжний досвід державного регулювання наукової сфери: теоретико-методологічні ре-комендації для України. Jurnalul juridic national: teorie si practica. Кишинів, 2014, грудень - . С. 79-85.
13. Дем'яненко М. Особливості фінансування сучасної вітчизняної науки / М. Дем'яненко // СІАЗ НБУВ, 2016. - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1939:problemi-finansuvannya-vitchiznyanoji-nauki&catid=8&Itemid=350
14. Державне управління в Україні : наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / [Н. Р. Нижник (заг. ред.), В. М. Олуйко (заг. ред.)]. - Л. : Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка", 2012. - 352 с.
15. Державний фінансовий аудит: методологія та організація: монографія/ Мних Є.В., Никонович М.О., Барабаш Н.С.; за ред.. Мниха Є.В. – К.:Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2014.-319с.
16. Державні Фінанси: Підручник / Булгакова С.О., Барановська В.Г., Єрмошенко Л.В., Колодій О.Т., Кукурудз О.М., Пильтяй О.В., Стефанюк І.Б., Микитюк І.С., Чечуліна О.О; За ред.. Мазаракі А.А.: У 5т.-Т5. Державний фінансовий контроль.- К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2011. -303с.
17. Дикун О.В. та Мороз О.О. Бюджетне регулювання розвитку економіки [електронний ресурс] – режим доступу: http://www.rusnauka.com/18_DNI_2010/Economics/69693.doc.htm
18. Жибер Т.В., та ін. Бюджетна система: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисципліни / Т.В. Жибер, Г.Б. Коломієць. — К. : КНЕУ, 2014. — 311с.
19. Загорський В.С. Бюджетна система та оподаткування в Україні: проблеми розвитку: монографія / Національна академія держ. управління при Президентові України; Львівський регіональний ін-т держ. Управління / В.С. Загорський. — Х. : ІНЖЕК, 2013. — 285с.

20. Затонацька Т. Проблеми бюджетного фінансування науки та освіти в Україні / Т. Затонацька // Світ фінансів, 2017. - № 3. – С. 89-94.
21. Звіти про виконання Державного бюджету - [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>
22. Кабінет Міністрів України погодив запуск грантової системи підтримки науки / Delo.ua [електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.depo.ua/ukr/politics/v-ukraini-finansuvannya-nauki-pidtrimuvatimut-grantami-201908221016744>
23. Каштелян А.П. Моделі бюджетного регулювання: вітчизняний та зарубіжний досвід / А.П. Каштелян // Наука молода, 2014. - №21. – С. 134-139
24. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
25. Крисоватий А. І., Кошук Т. В. Інституційне середовище фіскального регулювання соціально-економічних процесів / А. І. Крисоватий, Т. В. Кошук // Фінанси України. - К., 2014. - № 9. - С. 18-32.
26. Кропивницький Р. С. Державне регулювання та розвиток наукової діяльності: зарубіжний досвід та можливості для України / Р. С. Кропивницький // Державне управління, 2018. - №20. – С. 135-141
27. Ландіна Т.В. Проблеми фінансування науки в Україні та шляхи її вирішення / Т.В. Ландіна // Інноваційна економіка, 2013. - №3. – С. 18-20
28. Леонова А. О. Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції України : навч.-метод. посіб. / А. О. Леонова, В. П. Давидова, О. О. Новачук. - К. : ДПА України, 2012. - 390 с.
29. Луценко Т.А. Міжнародний досвід державного регулювання науки та інноваційної діяльності. Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. — Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ: Магістр, 2015. - Вип. 2 (49). С. 311-316.
30. Ляшенко О. М. Стратегії фінансування наукових досліджень в Україні / О. М. Ляшенко // Стратегічні пріоритети. - 2017. - № 3. - С. 78-86.

31. Малімон В.І. Проблеми модернізації державного регулювання у сфері культури / В.І. Малімон // Проблеми державного управління, 2013. – вид.4. – С.253-259
32. Меджитова Р.Ш. Державні механізми бюджетного регулювання / Р.Ш. Меджитова // Актуальні проблеми економіки, 2013. - №2. – С. 122-128
33. Мінфін планує перейти до нової системи фінансування наукових досліджень / Урядовий портал [електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/minfin-planuye-perejti-do-novoyi-sistemi-finansuvannya-naukovih-doslidzen>
34. Огонь Ц.Г. Проблеми підвищення ефективності формування та використання бюджетних коштів [Текст] / Ц.Г. Огонь // Наукові праці НДФІ - 2012. - Вип. 4(33) - С. 27 - 33
35. Олієвська М. Г. Фінансування освіти в контексті відтворення людського капіталу / М. Г. Олієвська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2018. - № 17(2). - С. 16-19
36. Офіційний сайт Верховної Ради України. [електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.u>.
37. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. [електронний ресурс]. - Доступний з http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=359194&&documentList_stind=21
38. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [електронний ресурс]. - Доступний з <http://www.bank.gov.ua/>.
39. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. [електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.kmu.gov.ua>
40. Офіційний сайт Національного банку України. [електронний ресурс]. - Доступний з <http://www.bank.gov.ua/>.
41. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page3>.

42. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України; Стратегія, Перелік від 06.08.2014 № 385 [електронний ресурс] режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>

43. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 № 2210-III [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

44. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

45. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/848-19>

46. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

47. Радіонов Ю. Д. Бюджетне регулювання економічного розвитку / Ю. Д. Радіонов // Наукові праці НДФІ. - 2016. - Вип. 1. - С. 83-94

48. Радіонова І.Ф. Фінансова політика як феномен інституціональної економіки / І. Ф. Радіонова // Фінанси України. - К., 2014. - № 11. - С. 53-63.

49. Савченко В. Комплексний підхід, програмне регулювання соціально-економічного розвитку регіону / В. Савченко // Стратегія економічного розвитку України. – 2013 – № 5. – С. 110.

50. Сидор І. Фінансування підготовки кадрів в Україні: інвестиційно-інноваційний потенціал. Фінансова політика інвестиційно-інноваційного розвитку України: монографія; за ред. В.Г. Дем'янишина. - Тернопіль: ТНЕУ, 2014. С. 264-274.

51. Соколовська А. Фінансування науки в Україні: напрями змін / А. Соколовська // ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2018. - №5. – С. 51-58

52. Соколовська А. М. Зарубіжні моделі фінансування науки / А. М. Соколовська, Я. В. Петраков // Фінанси України. - 2018. - № 2. - С. 48-71
53. Старостенко Г. Г. Особливості бюджетного регулювання ринкової економіки країни / Г.Г. Старостенко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 2. – С. 93-99
54. Статистична база ЄС: Eurostat - [Електронний ресурс] – режим доступу:<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
55. Степанова Г.М. Бюджетне регулювання в умовах інституційних перетворень / Г.М. Степанова // Молодий вчений, 2015. - № 2 (17). – С. 78-83
56. Христинченко Н. Міжнародно-правовий аспект розвитку наукової діяльності в зарубіжних країнах / Н. Христинченко // Актуальні проблеми правознавства. - 2017. — № 2 (10). С. 46 - 50.
57. International Monetary Fund and International Development Association. Debt Sustainability in Low-Income Countries. - Proposal for an Operational Framework and Policy Implications. February 3, 2004. [електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.imf.org/external/np/pdr/sustain/2004/020304.htm>
58. UNESCO framework for cultural statistics (FCS), 2012. - 100 p.
59. World statistics / Eurostat - URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/home?>

ДОДАТОК А

Показники фінансування науки в Україні за 2011-2018 рр.

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Видатки на науку	5343,3	6472,8	5994,2	5294,4	5302,5	5347,5	6924,1	8678,6
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері державного управління	3099	3695	3756	3267	3115	2889	3828	5162
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади	85	334	150	135	136	162	72	88
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки	1360	1289	962	843	835	1010	1411	1521
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері охорони навколишнього природного середовища	68	68	69	66	81	85	104	130
Дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я	319	327	331	349	412	354	390	482
Дослідження і розробки у сфері духовного та фізичного розвитку	35	42	39	38	30	27	28	32
Дослідження і розробки у сфері освіти	360	696	666	577	678	804	1070	1232
Дослідження і розробки у сфері соціального захисту	18	22	21	20	17	16	22	32
РАЗОМ ВИДАТКИ Державного бюджету	333459	395682	403403	430218	576911	684743	839244	985842

*за даними ДКСУ

ДОДАТОК Б

Показники фінансування науки в Україні за 2011-2018 рр.

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
ПЛАНОВІ ВИДАТКИ НА НАУКУ	4143	6442	5531	5457	7605	5059	7434	9372
ФАКТИЧНІ ВИДАТКИ НА НАУКУ у т.ч.:								
ЗАГАЛЬНИЙ ФОНД	3639	5216	4829	4052	3860	3639	4660	6289
СПЕЦІАЛЬНИЙ ФОНД	1704	1257	1165	1243	1442	1708	2264	2389

*за даними ДКСУ

ДОДАТОК В

Пільги з ПДФО щодо благодійних внесків фізичних осіб у деяких країнах ЄС станом на 2018 р.

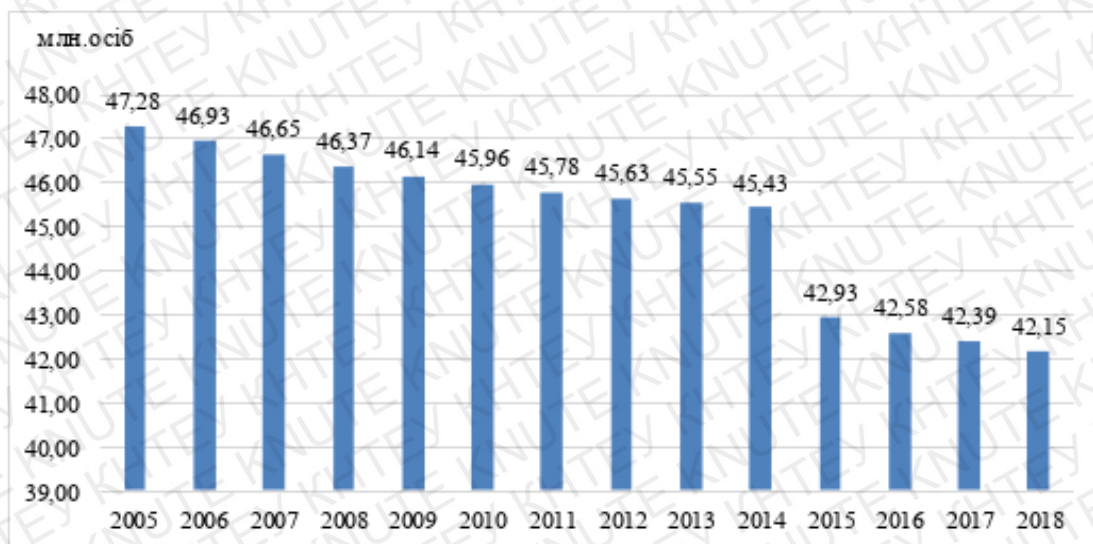
Країна	Вид податкової пільги
Чехія	Податкова знижка Благодійні внески, здійснювані фізичною особою на користь певних організацій або окремих фізичних осіб з метою фінансування науки, освіти, культури тощо, підлягають вирахуванню в розмірі не більше 15 % податкової бази, водночас загальна величина внеску має становити не менше 2 % податкової бази або не менше 1,000 чеських крон.
Фінляндія	Податкова знижка Фізичним особам дозволяється вираховувати грошові пожертвування в розмірі мінімум 850 євро і максимум 500.000 євро із трудового доходу, якщо метою дарування є розвиток науки або мистецтва. Задля отримання права на вирахування пожертвування має здійснюватися на користь університету з державним фінансуванням, який знаходиться в Європейському економічному просторі. Метою цієї норми є сприяння приватному фінансуванню університетів.
Данія	Податкова знижка Благодійні внески, здійснені фізичними особами на користь деяких зареєстрованих благодійних організацій, фондів, установ тощо підлягають вирахуванню при визначенні оподаткованого доходу. Максимальна сума, що підлягає вирахуванню на рік, становить 15 900 дол США (у 2018), незалежно від того, яким чином розподілені зазначені внески між різними фондами. Зазначені фонди мають надавати звітність про щорічні пожертвування податковим органам.
Німеччина	Податкова знижка Благодійні внески до німецьких благодійних організацій та окремих міжнародних благодійних організацій вираховуються в розмірі до 20 % скоригованого валового доходу.
Польща	Податкова знижка Благодійні внески можуть вираховуватись із валового доходу залежно від багатьох умов, утім їхня сума не має перевищувати 6 % оподаткованого доходу.
Латвія	Податкова знижка Резиденти можуть вирахувати з оподаткованого доходу такі витрати: на освіту й медичні послуги (включаючи послуги стоматології та планові операції), благодійні внески державним благодійним організаціям і політичним партіям у розмірі до 50 % річного оподаткованого доходу таких осіб, але сума зазначених внесків не може перевищувати 600 євро на рік з розрахунку на кожного члена сім'ї.
Греція	Податкова знижка. Максимальна сума вирахування щодо здійснених благодійних внесків становить 5 % загального річного оподаткованого доходу.
Австрія	Податкова знижка. Благодійні внески до певних установ підлягають вирахуванню, проте максимальна сума такого вирахування не має перевищувати 10 % оподаткованого доходу поточного року.
Португалія	Податковий кредит (зменшується сума податку, сплачуваного податковими резидентами). Він становить 25 % суми пожертвувань (благодійних внесків) центральним, регіональним або місцевим адміністративним установам та фондам без будь-яких обмежень, утім у разі надання пожертвувань іншим суб'єктам господарювання, розмір податкового кредиту є обмеженим і має становити не більше 15 %.
Іспанія	Податковий кредит Надається в розмірі до 10 % суми благодійних внесків, здійснених на користь зареєстрованих фондів, а також благодійних організацій. За певних умов, визначених законодавством, податковий кредит може становити від 30 до 75 % суми благодійних внесків. Підвищені ставки застосовуються для певних пожертвувань, здійснених однією і тією самою благодійною організацією, якщо сума таких внесків за даний рік перевищує суму внесків, здійснених за попередні два роки.
Італія	Податкова знижка Благодійні внески до деяких релігійних організацій можуть вираховуватись із оподаткованого доходу в розмірі до 1032,91 євро (на одного платника податків).
Франція	Податковий кредит Щодо благодійних внесків, здійснених на користь благодійних, освітніх, наукових, соціальних, релігійних, політичних чи культурних організацій, неприбуткових організацій, визнаних суспільно корисними, передбачено надання податкового кредиту в розмірі до 66 % фактичних внесків.

*Джерело: <http://taxsummaries.pwc.com/>

ДОДАТОК Г

Динаміка чисельності населення України за 2005-2018 рр.

Джерело: розроблено автором на основі: [38]

ДОДАТОК Д

Бюджетного регулювання розвитку науки та наукових досліджень

Країна	Метод фінансування	Характеристика методу
Японія	Фінансування з приватного сектору	На частку приватного сектору припадає від 50 до 70% загального бюджетного регулювання розвитку науки
Росія	Фінансування за рахунок державного бюджету	Фінансування наукових досліджень відбувається за рахунок державних коштів у обсязі від 75 до 90%.
Німеччина	Фінансування з приватного сектору	Виконує від 60 до 75% всіх наукових досліджень і розробок у цих країнах, фінансує понад 70% наукових робіт.
Франція	Фінансування за рахунок державного бюджету з частковим використанням допомоги філантропів	Державне фінансування здійснюється з державного бюджету – 87%, за рахунок допомоги філантропів – 10%.
США	Фінансування за рахунок державного бюджету з використанням допомоги приватного сектору	Доля бюджетного регулювання розвитку науки із держбюджету коливається в діапазоні від 55% до 75%

Джерело: розроблено автором за даними [12]